

Галина Гаврилович

СОВА НА КЛАДЦІ

Потішні оповідки рідного села

ВИДАВНИЦТВО
"ВОЛИНСЬКІ ОБЕРЕГИ"

2012

УДК 821.161.2
ББК 84(4Укр)6
Г 124

*Авторка висловлює щиру подяку
працівникам відділу культури Зарічненської РДА
за допомогу у виданні книги.*

Гаврилович Г.С.
Г 124 **Сова на кладці.** Потішні оповідки рідного села /
Г.С. Гаврилович. – Рівне: Волинські обереги, 2012. – 100 с.
ISBN 978-966-416-293-4

Кожне село має свою історію, багате на перекази, бувальщини. Отак і Бродниця. Губиться серед зеленочубих поліських лісів, складає до купи потішні оповідки і шукає свого читача...

УДК 821.161.2
ББК 84(4Укр)6

ISBN 978-966-416-293-4

© Гаврилович Г.С., 2012
© "Волинські обереги", 2012

* * *

І ніч не йде, і сон мене не бере. Перевертаюсь з боку на бік, ніяк вмотитися не можу. Все щось муляє, штрикає, заважає. А що саме — збагнути не можу. Нарешті втямила: рядки спокою не дають. Оті самі, з ненаписаної книги. Просяться капосні на папір, не хочуть до ранку чекати, хоч гвалт кричи. Я їх так і сяк назад у мізки заштовхую, а вони ні — на волю рвуться. Ой, мука моя, окаянна! Що з тобою діяти? Доки терпіти? А поки сили вистачить! — втовкмачую своїй хворобливій свідомості. Терпіння і труд — все перетруть. Берусь за самонавіювання. Коли бачу — ніщо не допомагає. Нарешті не витримую, схоплююсь на ноги й, не тямлячи себе від захвату, пишу, пишу, пишу...

Кожне село — наче та писанка, — свої візерунки, бувальщини, перекази, своя історія. Отак і Бродниця. В обрамленні зеленочубих лісів бавить вона свої поважні літа. Уже більше шести сотень літ має від роду. Немало. А старожили подекують (від своїх дідів чули), що колись, ще за царя Гороха, тут був город Концюбов. Правда чи ні — документальних відомостей про те не полишилось. Шез город безслідно. Й розлилися від того місця води на чотири броди. А з них утворились незліченні бродки і бродочки. Від них і взяло потім свою

назву поліське сільце. Заснувалось воно первоначально на невеличкому пагорбі, який іменують нині Старе Село. Бо ж з часом хати почали будувати й за пагорбом, по правий його бік. Той куток прозивають тепер Те Село, а за ним уже тулиться Макаровщина, а від неї рукою подати до Гради, а там через Шнур навпростець і в Конотопа можна дістатись. І зирить нині все оце поселення на проїжджий люд із-за Білого мосту, що проліг гордовито через Грицеву канаву. Еге ж, Грицеву. Раз жив чоловік поруч — значить і канава його. А ще мав колись дід Гриць найвпертішого в усій довкрузі вола. Як зупиниться посеред шляху — то від полудня до вечора отак простояти може. Як затнеться посеред гонів — ні взад, ні вперед ні на йоту не рухне. І що йому батіг чи добірна лайка. Від тих пір про кожного затятого чоловіка в Бродниці стали казати: "Впертий, мов Гриців віл". Хоча... Ні ж бо. Не Гриців, а Грицов. І не мов, а єк. Забутись про це — теж саме, щоб не пам'ятати про ще одну характерну ознаку моїх сельчан: у істинного бродничанина серце м'єке єк паперове єбличко.

Цікаве, скажу вам, село Бродниця. Своєрідне. Воно звісно — кожна жаба, або як говорили мої пращури, жеба, своє болото хвалить. А Бродниця таки особлива. Бо ж мешкають в ній одні сови. Не вірите? А хоч кого поспитайте. Споконвіку так було. Кожен один, хто не родився, відразу ж совою прозивається. А як ти, приміром, до сусіднього села перебрався (а в ньому всі кошелями іменуються), то ти вже — сова в кошелику. Отака споконвічна мудрість.

А скільки приказок та всіляких бувальщин, а то й небилиць — з отим прізвиськом пов'язано! "Щоб так сова світ бачила", — то бродничани запрягаються. А замість "Так" угукають, чистісінько як сови. А чому всі святкування та гуляння в селі лиш на вечірню пору назначаються, про те відаєте? То я вам скажу: вдень же сова не бачить! Але найцікавіше повір'я про те, як бродничани сову через кладку переводили. Що переводили — то факт. А як саме — того ніхто достеменно не знає. Через яку кладку? — питаєте ви. Цього теж ніхто не пам'ятає. Бо тих кладок по всіх бродницьких бродочках не бракувало. І на Веретейках, і в Любахова, і в Городищах, і на Буді — кладка на кладці. По них і діставались звідусіль люди до села. Не відаю, на котрій з них та як це відбувалось, і я, хоч народилась і згодувалась поміж отих кладок. Ну, не в прямому вже розумінні. Однак і свою пригону, ще таким геть голопузим пущівірінком, у бродочку за тітчиним городом теж мала.

ЯК Я ПИСЬМЕННИЦЕЮ НАМИСЛИЛА СТАТИ

Літ десь шість мені на ту весну поминуло. Але як зараз все оте перед собою бачу. Куди не глянь — довкола вода розлилася. Шумить, виграє на сонці. А в ній качечки хлюпочуться. А поміж ними лататтячко квітне, усміхається. Ну все точнісінько так, як Тарас Григорович описав. Така краса кого хоч звабить, з подвір'ячка бабиного на волю витягне. Та я вже в ту пору над марною тратою часу частенько роздумувала. Чого байдики бити? Кожна хвилина користь повинна приносити. Піду й собі до якого доброго діла руки докладу. Мо', що попрали чи помити тра' — то я миттю.

Й де отих банячків засмальцьованих я на свою голову назбирала? Вже про те не пригадую. Поскладала в ківш та навпростець через тітчине обійстя подалась до бродочка. Підійшла, примостилась на кладці — мию посудок. Та вже так старанно за ту роботу прийнялась, що й не вкмітила, як шубовснула у воду. Качки голови доверху звели: "кря-кря". А я: "мамо!" — щосили з переляку. А де ж та мама? Нема. Дала б мені жаба цицьки, якби своячка Нінка за поділ сорочини з того бродочка не витягла. Стою на кладці, зубами дріб вибиваю, а каверзна думка мізки дитячі викручує: не бути тобі, дівко, посудомийкою — не твоє ото покликання. А інша їй у бік штрик: а може в письменниці податися? Написати про сову (можна й мокру) на кладці й дізнатись врешті-решт, як ото мої пращури її через ту кладку переводили. Коли, о якій годині, в чийї присутності все оте відбувалось. А головне, що спонукало дорослих людей до

такого вчинку. Хтось же повинен до тої істини докопатись. А хто як не я? А заодно, хоч у такий спосіб, помщує бабі Федіріці та подружці Любці її підставу минулорічну пригадаю.

Ото мала клопоту, ото звідала пережитку! Дві такі пригоди в один день. Та якби ж знаття — я б ту бабину нивку десятою дорогою обійшла б. Але де тому розуму в такі літа було взятися.

Ото лиш сонечко нависло над хатою, накидало свого проміннячка мені межі очі, так від його звабного тепла й повело мене околицями. Клята допитливість спокою не дає. Тикаю свого носа по всіх закутках, пригод вишукую. В лопухах під дідовим хлівчиком понишпорила: а хоча б щось там цікаве. До баби Марточки в двір заглянула. Нікогісінько. Спустилась з горбочка, з острахом криницю баби Федірки поминула. Ще чого доброго яка відьмака з неї руки простягне та й втопить. А за криницею — город бабин. Бульбочка якраз пуп'янками взялася, от-от заквітує. А в межі, бачу, біліє чиясь голова. Пригледілась — Любка, подружка моя. І що вона отам робить? Підійшла ближче. Зиркаю допитливо. А в руках Любчиних вирвана з коріннячком бульба. Подружка зосереджено розглядає малюсінькі горошинки, що почіплялись за оте коріннячко.

— Бачиш, — каже Любка, — не виросла бульба. А чого? — зводить на мене свої сірі очиська. — Бо їй тут тісно. Буряки он які вже вирости, їх баба прорвала, а про бульбу видно забула, — робить вона авторитетні висновки. — Треба бульбу прорідити. Бо не буде ніякого врожаю. Ти бери рви, а я

піду кошика принесу. — Подивилась так хитро на мене і круть стежечкою до подвір'я баби Федірки.

Допоки Любка за кошиком ходила, я поквапилась з роботою. Кущик за кущиком вириваю та акуратненько в межу складаю. І так заповзялась біля тієї справи, що й не уздріла, як баба Федірка наді мною нависла.

—А хоб тебе чорти вхопили. А хоб тобі руки оті проклятуці повідривали, — баба вчепилась за мої косма та й тягне від грядки до криниці. Від переляку я й геть забулась про своє законне дитяче право на плач та вереск. Сопу крізь скупі сльози та очікую, що воно далі буде. Коли зирк, а переді мною вже отвір криниці й баба Федірка суне в нього мою голову. Ой, людоньки! Гвалт! Що ж це буде?!

—Втоплю, — кричить баба, — хоб так сова світ бачила, не стерплю такого свавілля, — і ще дужче мою голову нахилає, тицяє в криницю.

Після такої заяви я вже дала волю почуттям: реву, мов Гриців віл посеред дороги, отямившись, що поруч хазяїна нема. Так і я: підмоги поряд не бачу, верещу на чім світ стоїть.

—Хоб тебе, грім побив, окаянную! — періщить мене баба наостанку по тому місцю, звідкіля ноги ростуть, ставить поперед себе по стійці "струнко" й, виклинаючи все поріддя мого батька, діда та прадіда, прошкує назад до межі й складає в запіл вирвані куці бульби. І аж тут я помічаю за два кроки від себе капосну Любку. Стоїть, перекидає з руки в руку кошика, витрішки продає. Витираю гордо носа й задерши доверху голову, суну повз подружку, не зронивши й слова.

— Ти пішла. Іди. Іди. Іди, — завелася пошкрябаною платівкою з патефона тітки Ярини Любка. — Іди, іди, — ще довго несеться вслід її затятий голос. А потім стугонять позаду ноги й Любка перепиняє мені дорогу.

— А хочеш подивитись, де наша Ряба кубло собі звела? — шукає вона, як загладити свою провину. — Там, певне, вже повно яєць. Ніхто по них ще не лазив. Бо я нікому й не казала про те кубло. — Підкупивши в такий спосіб мою прихильність, Любка вже тягне мене на нове місце пригод — до старої драбини, що стримить до горища хати, де мешкає їх родина.

— Можеш подивитись, — милостиво дозволяє подружка піднятись на горище.

І що я там забула, і чого я там не бачила? — в ту мить такими питаннями не переймаюсь. Задоволено ступаю на перший щіпок, хапаюсь рукою за наступний і отак видираюсь на чуже горище. Кубельце Рябої тулиться біля самісінького коминця. А в ньому — велике-превелике пузате яйце, отак прямисінько на мене й поглядає.

— Є! — кричу радісно до Любки і закидаю ногу на драбину: щіпок, наступний. Долаю шлях обережно, поволі, бо ж у руці маю справжній скарб. — Ось! — покручую над головою сусідки своєю знахідкою. Вона блимає на мене своїми великими очицями. Це діє безвідмовно. Пальці самі по собі розчіплюються і яйце гупає об землю. Зависла ні в сих ні в тих на клятій драбині, позираю на Любку. Очі повні переляку. Певне, вирішивши, що на сьогодні стресів з мене досить, подружка спішить завірити:

— Не бійся, я нікому не скажу, — й починає засипати піском місце злочину.

Миттю опинившись долі, допомагаю їй собі в цій справі. А далі, щоб якось загладити свою провину, пропоную сусідці покататись на наших нових воротах. На днях батько вчепив. Відчиняєш їх широко, стаєш на перекладинку однією ногою, іншою відпихаєшся від землі й ворота повільно зачиняються. Ідея Любці сподобалась. Тож дружненько поспішили втілити її в життя. Спочатку я показала всю премудрість науки катання на воротах подружці. За тим вона сама приступила до розваги. Десь на хвилині третій сталось непередбачуване: Любка не розрахувала моменту закриття воріт і прищемила вказівний палець. На її плачі та причитання вигулькнула не відомо звідкіля подружчина сестриця Женька.

— Що тут у вас трапилось? — взялась вона руками в боки, різно подивляючись на обох.

Такої підстави я не очікувала. Блимнувши на мене спідлоба, Любка чимдуж заголосила:

— А Галя — наше яйце розбила!

Переживши якось до вечора чергове потрясіння, я дала собі зарік, що колись таки поквитаюсь з Любкою за всю її підступність. І всі дізнаються, як то воно було насправді. Видно, таки й справді треба швиденько ставати письменницею і всім про все, що в нашій Бродниці діється, розповісти.

На тому й порішила. Аби часу даремно не гаяти — ноги в руки та гайда до школи. Щоб книжку написати, треба ж спочатку букви вивчити.

ШАБАЛКОВА ПОРОДА

Тато мій покійний, царство йому небесне, все життя неабияке почуття гумору мав. Ще в колисці лежав, а вже жарти правив. Бувало, нахилиться баба Василина над ним, полотнинку м'якеньку під сіднички підкладає, а воно ж, капосне хлоп'я, очі примружить, посмішку на рота вчепить і вже дзюркотить бабі прямисінько в пазуху теплий струмочок.

—От Шабалківське поріддя, — незлобиво насвариться вона пальцем на внука. — Так над бабою кпитися, а що ж далі буде, як рости почнеш?

А далі оте поріддя почало не на жарти в бабині та дідові сварки встрявати. Як тільки підніме Михалко своє пір'я доверху, вдарить руками в боки, а за тим вхопить з мисника найбільшу макітру та як хрясне нею об долівку: "Знай, вража бабо, своє місце". А Василина як пристукне рогачем об підлогу, та як лупоне надщербленим полумиском об дідівський стіл: "А з родимого твоє зверху не буде". А Михалко вслід йому швах горщечком з-під бульби об лавку. А Василина підніми над головою гендзьорика з-під сивухи: "А хочеш, щоб я його об ту лаву гепнула?". А тут онук, мов Пилип із конопель: "Еге, бабо, а я глечика". Та глеком, повним сметани, як не попустить об припік!

Гвалт, рейвах, аж стеля доверху злітає. А малий скок-скач, заходиться від реготу.

—Шабалківське поріддя! — вже несеться, розмахуючи деркачиком, за ним баба.

Мало помалу та й стало те поріддя Шабалком прозиватися. Й образи за те не має. Що то значить володіти почуттям гумору! З роками те почуття ще тоншим стало. Його шліфуванню чимало допомогла й професія водія. Що не рейс — то нова пригода чи витівка. І було їх стільки в житті мого батечка, що рахувати марна справа. Проте не пригадати деякі ну ніяк не можна.

Якось довелось нашому герою подорожувати в напрямку Білорусі. Їде трасою, нудиться від самотності. Аж гульк — на зупинці в якомусь селі бабця руку наперед викинула, машину зупиняє. Вдарив по гальмах, зупинився хвацько в подорожньої перед носом. Дверцята розчахнув, розтягнув посмішку від вуха до вуха:

—А що красуня хоче?

—Мій голубчику, мій соловейку, підвези до Морочного, — просить, квилить старенька.

—Хай тебе, бабо, соловейко і підвозить, а я сова! — насупив грізно брови водій, гримнув дверцятами і завів двигун. Машина рушила. Баба вдарила об поли руками: що не так сказала? Стоїть, картає себе на всі боки. Ось-ось машина за рогом вулиці зникне. Коли що це? Дивиться, автомобіль задній хід дає. Зупинився поруч. Водій виліз на приступку.

—Сідай, бабо, підвезу. Але, дивись мені, щоб більше сову соловейком не називала.

Або ще така okazія в дорозі з Шабалком була трапилась. На ту пору він за кермом здоровецького лісовоза сидів. Поруч в кабіні напарник Микола. До жартів теж

придатний. Їдуть лісовою дорогою, а з гущавини дядько вибирається, за плечима — кошіль з грибами: повен-повнісінький. Неборака аж упрів, тягнуци ту ношу. Піт з чола капає. Кидає жалібний погляд на транспорт. А хлопцям хіба шкода казенної машини? Гальмують.

— Сідай, грибова смерть, підвеземо до села.

Грибник з недовірою поглянув на одного, другого. Кинув погляд на свій кошіль. Видать, в чомусь сумнівається дядько.

— Та не бійся ти за свої гриби. Довеземо в цілості, — завіряє чоловіка Микола.

Неохоче той таки вмощується поруч на сидінні. Обома руками чіпко тримається за зібраний в лісі трофей. Отой переляк грибника геть не по нутру друзякам. Підморгнувши одне одному, вирішують на свій манер "ляк покачати". Микола раптом рвучко підхопився з місця, щосили вдарив рукою в кришку люка, вмонтованого зверху кабіни, й просунувши голову в отвір, монотонним голосом, що називається, "вийшов в ефір":

— Небо-Небо! Я — Земля! Перехожу на прийом!

Від побаченого й почутого грибник отетерів, пополотнів й помаленьку почав сповзати з сидіння. А Микола не вгавав.

— Небо-Небо! Як чуєте? Прийом! — волав скільки стачило духу в отвір люка.

— Хлопчики! — замолив пасажир. — Зупиніть мені, хлопчики, я зйду, мені тут треба, — тремтячою рукою він вже шарпав ручку дверцят. Його прохання втопилося в шаленому реготі жартівників.

—Так за посадкою ж село вже буде. Зараз миттю доїдемо, — озвався був Шабалко.

—Не-не, хлопчики, мені тут станьте, мені тра'.

Він вискочив з машини майже на ходу. Від переляку забувся навіть про свій кошіль з грибами. Перехрестився й щодуху помчав до посадки. Зупинився вже на протяжну сирену лісовоза. Оглянувся. Водій якраз виставляв на узбіччя дороги його згубу.

—Кошелика забори, лякало, — регочучи, Шабалко скочив у кабінку, на всю потужність включив сигнал, й знявши хмару куряви, посунув у напрямку села.

Оті шоферські пригоди довго смакувались у всіх подробицях, а час приплітав до них нові й нові деталі, яких насправді й не було.

Поміж дорожніми оказіями бував Шабалко і в домашніх бувальцях. От на споминок приходить історія, що трапилась у храмовий празник бродничан — на святу Покровоньку.

Того року свято відзначилось особливим велелюддям. У кожному дворі гостей — не проштовхнутись. І з дальніх сіл і міст, і з ближніх зїхались родичі, знайомі, а то й просто охочі поласувати дармовщинкою та випити зайву чарчину чолов'яги та парубки. Поміж всіх отих гостей — чільне місце найближчі сусіди займають, оті, що кошелями або сварицевицькими партизанами прозиваються. Від хати до хати, від столу до столу та й добряче дехто з них напразникувався. А осінній день маленький. А додому ж кортить завгоді дістатись. Пішки за такого частування вже й не подужаєш іти. Що

робити? Один вихід — Шабалкове "таксі". У того машина завжди біля воріт напоготові. Хоч і вантажне авто, а всіх виручає, бо одне-єдине на все село. Чи породілля яка заходиться, а чи кого на станцію у Дубровицю відвезти — всі до Шабалка йдуть. Нікому не відмовляє. Щоправда, для порядку покричить попервах: бензину нема, втомився, а скільки можна... Покричить, а за тим збиратись почне. Отак і цього разу — душ зо двадцять сваричовців прямисінько до його двору причвалали. Усі хлопці добряче заспиртовані. Горілчаний дух від воріт аж до порогу сягає. Порадившись, наперед Васька Борейка виставляють. Мовляв, іди, домовляйся з шефом. А шеф уже й сам у двері тицяється, теж ледве ноги переставляє. На те воно й Покрова.

—Шабалок, запрагай! — командує сходу Васько. — Партизани норму перебрали, пішки не дійдуть. Мусово підкинути.

—Мусово то й мусово, — на цей раз без вагanhь погоджується водій. — Але я норму так само перебрав. Що буде? — кладе Васькові на плече руку.

—Врагу не сдається наш гордий "Варяг", пощады нікто не желяет, — заводить головний на цей момент партизан свою улюблену. — Тут близенько, Григоровичу, крутнеш туди-назад і порядок.

—То я пішов за ключами, — хитнувся був до дверей Григорович. Аж тут тецца на поріг, а за нею й дружинонька вірна.

—Васю, побійся Бога, куди ти його збавляеш? Він же на ногах не стоїть. А то ж машина, люди. Ще біди якої не натворили.

— Все буде путем. Шабалок, за мной! — скомандував сміло Борейко і прямісінько вже до машини путь тримає. Йде гордо переможцем і не відає, що на нього ззаду чатує.

— Стоять! — чується грізний окрик і на плече норавливого Васька лягає... коса. Та самісінька, якою селяни траву косять. — Стоять, вражий сину! Не смій з місця зрушити, бо тут тобі й смерть, — придавлює його до землі голос Шабалкового тестя діда Максима.

Васькові очі від переляку вже полізли далеко на лоба. Але й звідти проклятуці косу наклепану бачать. Ворухнись — і голова з пліч. Дід хоч інвалід, а кісся міцно в руках держить.

— Командуй, хлопче, отступленіє своїм партизанам, бо я за себе не ручаюсь. Ніякої машини. Своім ходом, через ліс, прямо в рідні пенати.

— Добре, добре, дідку, тільки косу, Христа ради, прибори, — Васько від напруги й протверезів одразу.

— Кажу, командуй отступленіє, — не здається Максим.

— Хлопці, машина на ремонті, мотор полетів, пішки підемо, — кинув Васько звістку через огорожу своїм односельцям. Ті невдоволено загули й поволі почали давати задній хід.

— Ану, глянь, чи порядок! — строго наказав Максим зятеві, киваючи на хвіртку. Переляканий побаченим, той не став сперечатись й, похитуючись з боку на бік, дошкандибав до воріт, обережно висунув на вулицю носа й швиденько прикрив хвіртку.

— Порядок! Партизани вже сош підмітають, — заподажливо доповів тестю.

—Ну то й добре, — усміхнувся дід Максим і лише після цього зняв косу з плечей Васька і знову скомандував: — Вперед! Догнать своїх!

А Васькові того тільки й треба: наче вітром здуло.

Пригоду цю частенько мої домашні згадували. Татуньо на те не ображався, ще й піджартовував сам над собою.

Навчившись трохи в школі грамоти й порішивши твердо увіковічити всі бродницькі придибенції на папері, підійшла і я якось до батька, як до найавторитетнішого жартівника в селі, з проханням повідати все, що він знає про сову на кладці. Почесавши для годиться лоба, отець серйозно мовив:

—Можу тільки про сову на льоду розказати.

Від почутого я й рота розкрила. Оце так кладень пізнання! Хо-хо! Така тема досліджень ще й на премію яку потягти може. Сова на льоду, скажу вам, це щось! Як тільки вона на ньому втриматись змогла? — вже роїлась в голові настирлива думка пошуковця. Не інакше, як спеціальний пристрій застосовувала. А за якусь мить я отримала повні та вичерпні відповіді на питання, що так мене зацікавили.

СОВА НА ЛЬОДУ

—Володька приїхав, привіз коньки в подарок, — вихвалявся Шабалко на вулиці швагрові Петру. — Ну точнісінько такі, як ото у фігурному катанні показують. Хоч зараз бери та на лід ставай.

—Ти в коньках на лід вийдеш? — засумнівався Петро. —
Для того ж вчитися тра'.

—Яка там наука! Головне — коньки мати. А на таких, як мені братуха привіз, хто хочеш поїде, — доводив своє прихильник катання на ковзанах...

—Таки вже хто хочеш?

—Кажу тобі! От діждемо неділі — сам побачиш.

У неділю з обіду на показовий виступ новоявленого фігуриста зібралась вся чоловіча рать Старого Села. Заздалегідь стали займати місця в глядацькій залі — прямо під Петровими копицями. А за кілька метрів від них — суцільний лід довкола. Все Болотце блищить, мов дзеркало. Сидять, хукають в руки. Мороз же нівроку. Очікують майбутнього чемпіона з ковзанярства. А тут і він намалювався, в супроводі сусіда Кіндратовича йде, похитується з боку на бік. Видно, для сміливості й чарку зранку пропустив. Через ліве плече перекинутий його спортінвентар. Поглядає на шановне зібрання, картинно кланяється.

—О, диви-диви, тренера з собою привів, — жартує Олексій Лісник. — Зараз подивимось, який з нього фігурист.

Аби довго часу не гаяти, Шабалко вмощується прямо на сніг і починає вдягати ковзани під чітким керівництвом Кіндратовича. Коли справа була завершена, коротким "Підсоби" фігурист попросив у сусіда допомогти підвестись на ноги.

—Я готовий! — мовив урочисто. — Давай, оголошуй, — підморгнув до Кіндратовича. — Ти сьогодні за коментатора.

— На лід запрошується майстер бродницького класу, неоднократний чемпіон з падіння на льоду — Сергій Шабалко, — урочисто оголосив Кіндратович.

Глядачі під копицями гучно заплескали в долоні, заулююкали, припрохуючи у такий спосіб фігуриста на льодовий майданчик.

— Шайбу! Шайбу! — викрикнув був Петро, та на нього голосно зацитькала вся кумпанія. В такому ділі головне не відволікатися. Причім тут шайба? Тож не хокей, а фігурне катання. Поняття треба мати.

З усіх сил стараючись втримати рівновагу, Шабалко поволеньки ступив на лід. Ноги відразу ж почали роз'їжджатися в різні боки. Балансуючи руками, спортсмен хотів будь-що втримати рівновагу, але лід не любить непрофесіоналів й тому на них чекає купа не вельми приємних сюрпризів. Змахнувши лівою, а за тим правою рукою, Шабалко таки не втримався на ковзанах й гепнувся з усієї сили об лід.

Що тут почалось під копицями! Одні глядачі щосили заплескали в долоні, інші кричали щось на кшталт "Вперед, Шабалко, ти зможеш!". Кіндратович кинувся був, щоб допомогти спортсмену підвестись. Стоячи на одному коліні, той помахом руки зупинив сусіда: "Я сам!". І картина повторилась спочатку. Не встиг він зіп'ятись на ноги, як знову рухнув додолу.

— Покажи-но ласточку, трійний тулуп давай, — під'юджували невдачливого фігуриста чоловіки з-під копиць.

— Тренер, допоможи своєму учню, — кричав Лісник до Кіндратовича.

—Ребра поламаєш, — попробував був Петро угомонити свого затятого швагра. Та де там! Спортивний азарт ніяк не полишав того.

Десь після десятого падіння чоловіки таки силою стягли фігуриста з льодового майданчика, всадовили під копицею, допомогли зняти ковзани. Тримаючи попід руки, Петро з Кіндратовичем відвели опісля спортсмена до хати. Три дні відлежувався Шабалко за грубою, боячись на вулицю й носа показати. І сусідських кпинів соромився, та й ребра боліли так, що не до прогулянок було.

МИТРОВА СТУПІНЬ

Митра всі в селі диваком вважали. Бо й справді, де вже отаке видано, щоб посеред літа в куфайчину зодягатись та в спеку несусвітну кирзові чоботи на собі смикати. А Митрові оті людські здивування непочім. Бо він сам по собі. Засяде на печі та всю ніч навиліт в шахи грає. Зробить хід білими і мислить: як так чорними піти, щоб самого себе обіграти. Годин зо дві буде думати. В хаті тиша, тільки чути, як діти по ліжках сопуть та Мар'я з боку на бік перевертається. І раптом оту тишу полохає голосний регіт:

—Га-га-га! — заходиться на печі Митро. — Ото так пішов! — вдоволено потирає руки. — А що, спіймав? — гомонить сам до себе. І отак ніч крізь ніч.

Ну хіба ж не дивак? — стискають баби плечима, вислуховуючи Мар'їні оповідки про свого благовірного. А та

ж мало не до плачу: що діяти? Людям добре, погомоніли, попліткували та й розійшлись. А їй ті дивацтва терпи. Їй де то видано: теплінь на вулиці, а він на піч забереться? Як виграє сам у себе партію, то так гамселить в черінь ногами від захоплення, що диви чого доброго ще й піч ту розвалить.

Чого боялась баба — те й трапилось. Якось чергова шахова баталія Митра затяглась на кілька ночей. Уже гадав, був, нічия буде. А воно ж візьми та під кінець таку комбінацію придумав, що воно відразу і шах, і мат!

— Га-га-га! — відлунням покотилось по хаті. Та як гепне ногою в черінь, а воно чути: трісь-трісь та шух і провалились ноги прямисінько в золу. Кому потіхи на цілий тиждень було, а в Митровій хаті клопіт.

А то нова пригода. Зібрався був чоловік у Стаї за журахвинами. Те болото ж, скажу вам, несходиме. Тягнеться бозна куди. Чи й не до самого Пітера. Митро не вельми охочим був за тими ягодами ходити. Але сам по собі мав дуже допитливу натуру й характер потуристий. Що намислив — те зробіть. Отож намислив у Стаї сходити. Люди — хто возами, хто моциклетами чи тракторцем яким до болота подались. А Митрові до них байдуже. Він мішок за плечі та гайда Колотицею в Новинки, а там до Марків дістався, а від них до болота — ступінь. Для Митра то вже не відстань. День, правда, видався не погідний. З ранку якась мжичка, мряка. Люди до обіду якось сяк-так дотягли та й додому. А Митро на голову клейонку вчепив, друпається в моху, вибирає, де більша ягода. Дощ вже й не на жарти розійшовся, шурхотить об клейонку. Врешті-решт оте

шурхотіння чоловікові надокучило. Присів під соснинкою. Їх в болоті видимо не видимо, мо' навіть більше, ніж отих журафин. Присів, значить, вкутався добряче, головою об стовбур деревинки сперся, а за мить уже й захріп. Ой, так йому гарно на свіжому повітрячку, під крапання дощику спить. А в снах тих — галявинка ціла червонобокої ягоди. Й нога людська на них не ступала. Здається, довго й не провелося. Коли прокидається чоловік від чийогось надривного голосу. Прислухався: кличуть когось. А кого — візьми розбери. Та ще й глухуватий він від природи. Очі протер, а вже й сонце витанцьовує на соснових верхівках.

— О, як добре, — тішиться Митро, — й дощ вже закінчився. — Встав, потягнувся добряче, аж тут над самісіньким вухом як гаркне жіночий голос:

— Митре, бодай тебе чорти вхопили!

Оглядається, сусідка його стоїть, а біля неї двійко її дівчуків регочуть.

— Там уже Мар'я за ніч та ранок зголосилася, — веде балачку молодиця. — Думає, що тебе вовк який ухопив чи мо', де дорогу сплутав та на Білорусь подався.

— Та я приснув трохи, наджидав, поки дощ перестане. Бач, а він і перестав.

— Еге ж, перестав, — киває головою Вірка. — Чи ти не бачиш, що то ранок уже. Ти ж ночував у болоті.

— Таки й правда ранок, — роззирається довкола Митро. — А я думаю, що ото мені так їсти схотілось. А то виходить, що я й вечерю пропустив, — чухає чоловік потилицю. Вірка розв'язує свої клунки, дістає шматок сала, свіжий окрайчик.

— На, підкріпись, та отак прямо і виходь з болота на груд, бо ще чого доброго до вечора твою Мар'ю який удар хватить. Правда, пішки будеш йти, бо ж люди тільки до болота дістались, погода добра, до вечора заведуться. Транспорту в бік Бродниці — ніякого.

— А скільки тут іти — ступінь, — кладе Митро на плечі мішок із зібраними за вчорашній день ягодами й поважно крокує в бік груду.

Ота Митрова ступінь згодом увіковічилась. Стала своєрідним мірилом шляху в бродничан. Хай там і кілометри будуть, а для пішого чоловіка то ніщо, ступінь. Митро ж не такі відстані долав!

Було, якось влітку обламався його екскаватор. Наш герой добре знався на техніці й весь вік відпрацював у ПМК на цьому транспорті. Отож поломка серйозна. Тра' ще деталі необхідні з Сарн привезти. Значить, на сьогодні роботи нема. Насунувши на лоба шапку, взявши під руку свою куфайчину, Митро пустився із Зарічного пішки додому. А що: чекай допоки той автобус буде. До тієї пори він і ногами зайде. Йде собі шосейкою, пристукує кирзаками об шліфоване часом і транспортом каміння. Мугикає щось під ніс. Поминув Іванчиці, ще якась мить, то вже й Серники за спиною опиняться. Коли це раптом як загальмує щось поруч. Підняв очі доверху, повернув голову ліворуч — Шабалко ясніє посмішкою.

— Митю, сідай підвезу.

— Та, — махає Митя рукою. — Я пішки.

— Сідай, кажу, — відчиняє Григорович дверцята. — Ще ж до Бродниці далеко.

—Ех, Сергію, доки сяду, доки злізу: час займу. Скільки тут zostалося — ступінь. Їдь-їдь, я пішки.

Поправив свого картуза, махнув на прощання рукою, й на свистуючи, пішов собі далі. Отакий був неспокійний чоловік. Щоправда, як пішов на заслужений відпочинок, так споважнів. Днями міг з хати не виходити. То чергову шахову комбінацію обмізковує, то читає журнали які наукові. Дружина отим його сидінням вельми перейматись стала. Ще чого доброго занидіє чоловік у хаті. Людині ж рух потрібен, живий інтерес до чого. Сім'я на поле збирається, а Митро ребуси якісь розгадує, щось в зошит записує. Що там в селі діється, які там у Мар'ї клопоти по господарству — те його не обходить. Воно, справа звісно не в тому, що в хаті робочих рук не вистачає. Є, слава Богу, кому й посадити, й посапати, й худобу відпасти. Але ж не можна отаким відірваним від світу бути.

—Митро, — заходилась вмовляти його дружина. — Ми з дітьми на город їдемо. Отой, що на новині недавно запахали. Ти ж не був, не бачив, де воно й що воно. Сідай з нами на воза, проїдешся, подивишся. Ми там самі все пополемо. А ти так, за охитника побудеш.

Він відклав на бік журнал, подивився уважно на своє сімейство й тоном, що не терпить заперечень, строго відказав:

—Їдьте собі, дивіться, робіть що треба. А мені й дома добре. Я — на пенсії.

Пригадуючи оті Митрові придибенції, я захопилась думкою, що сей чоловік міг би щось знати про те, як бродничани сову через кладку переводили. Бо ж вельми

багато подорожував і певне багато чого підмічав. А навпростець прямуючи тими кладками, може й сам брав участь в отій дивній історії. Тільки ось незадача, поспитатись про те у дядька Митра уже ніяк. Відходив своїми шляхами, спочиває тепер разом з Великодніми дідами. Що за діди такі? — бачу, прагнете мене запитатись. То я про них якраз і зібралась оповісти.

ВЕЛИКОДНІ ДІДИ

Давно те діялось і відійшло у минуле. Давно вже нема на білому світі діда Чашки, давно спочивають праведним сном добрі його друзяки — Михалко та Михалко Великий. Але старожили ще пам'ятають про те, як вони Великодня чекали.

Були діди людьми глибоко віруючими і все своє життя несли в собі впевненість в тому, що як все по-божому чинити, всякого посту дотримуватись — обов'язково душа в рай попаде. Отож з особливою строгістю трималися вони Великого посту перед Паскою. А дочекавшись Чистого четверга, милися, одягали вибілені сорочки, брали з собою глечик медового узвару та й лягали під розлогою грушею Великодня дожидати. З цього моменту в роті в них не було вже ані рисочки, тільки час від часу попивали узвар. І хоча, як правило, ті весняні дні були переповнені городніми клопотами, хатньою роботою, діди — ані руш з місця. Воно й відомо, роки вже не ті, та й вдача не молодеча. А тут ще

кілька днів у щирому пості проводити. Звісно вже й не до роботи. Діди були зайняті іншим — празника чекали. Балакали про пережите і про те, що на них чатує там, попереду. Свідком отих розмов була така ж старезна баньката сова, що вже котрий рік квартирувала на розлогих вітах Михалкової груші. Вдень до балачок дідуганів мудра птаха не дослухалась, а вночі все угукала на кожную їх оповідку.

— От, скажи, Боже створіння, — завів дід Чашка. — День світлий, а вона нічогісінько не бачить. А як темінь візьметься довкола — так для совиці наймиліша пора настає. Все видить, все чує.

— Еге ж, — підхопив ту розмову Михалко Великий. — Натерпівся був якось я через те пташине поріддя. Хоч і не полохливого десятка, а дрижаків таки нахапався. Замолоду діло було, я ще тоді й чарку яку міг перехилити. До кума в гості був подався Юрія святкувати. А що давно не виділись, то й загостювався допізна. Кум припрохує, а я й не відмовляюсь. Коли глип у віконце, а вже й сутеніти починає. А мені ж кавал шляху ще стинуту тра'. Та ж не просто так, а по бервах. (Бродничани кладки частіше бервами називали). А по них же сп'яну рівно й не пройдеши. Запросто можна жебу зацілувати. То я з кумом розкланявся, кумі потай підморгнув, та й пустився в путь значить. Диб-диб поволеньки. Випивши, воно вельми не поспішиш. А вже й геть споночіло. Йду, й щоб охитніше було, сам до себе гомоню.

— Й чого було так допізна доводитись. Ще, диви, яке лихе поплутає у таку глупу пору.

–Угу! — чую зненацька позаду себе. А колінка від того як не затрусяться, а я як не шубовсню поміж тими беровками.

–От тобі й поплутав біс! — шепчу ледь чутно. А воно знов наді мною:

–Угу! Угу!

А я:

–Свят-свят! Господь зі мною!

А воно:

–Угу! — висне десь зверху наді мною. Ухопився я щосили за беровчинку, шепчу святу молитву. Весь хміль де й подівся. Й затихло все. Я поволеньки зіп’явся на ноги, ступаю нищечком по кладочці, ані пари з уст. А потім візьми та й бовкни:

–Пронесло.

–Угу! — несеться над головою. Ноги підкосились і я знов шубовств у воду. Отак півночі на тих бервах просидів. А потім якось смілості набрався, задер голову доверху, а воно — сова наді мною глумиться. То ото з тих пір я зарікся чарку в руки брати та до ночі де в путі затримуватися.

Й ніби на підтвердження цих слів Михалка Великого, обізвалась з груші сусідка Великодніх дідів:

– Угу!

Посміхнулись всі трое на те.

–Мудра птиця, — проказав дід Чашка.

–Еге, — додав Михалко.

Сидять діди, далі гомонять. Чекають празника світлого. Щирість їх помислів та надій, свята віра додають їм терпіння і сили. Так минають п’ятниця, за нею субота, а там — Всеношна.

Недільного ранку, діждавшись свяченого, діди з повагою приступають, нарешті, до трапези. Смакують, чим Бог послав: крашанками, ковбаскою, поживним масельцем та запашною пасочкою.

Скільки літ уже поминуло! Не одні церковні дзвони відгули. Не один раз щедро плодоносила Михалкова груша. Все відійшло у небуття. Немає вже тієї груші, відскрипіла своє, сердешна. І мудра сова подалась шукати собі інше пристанище. Немає давно на світі й Великодніх дідів, віджили свій вік. І хто його знає, можливо, раюють вони сьогодні і, хитро мружачись, споглядають нас з небес. Бо за праведне життя своє дочекалися Божої благодаті, дочекалися святого Великодня.

Оці оповідки почула давно, ще підлітком, та вони міцно закріпились у моїй голові й не раз, й не два не давали спокою, усе просились на папір. Ото й дочекались свого часу, а з ними й розповідь про знахарку бабу Женьку — особу настільки колоритну, незабутню, що не згадати про неї був би великий гріх, може й більший за той, щоб у великий піст скромне їсти.

БАБА ЖЕНЬКА ТА ІНШІ

Кому ляк покачати, кому вроки зговорити, кому живота відвести чи рожу спалити — всі до баби Женьки за поміччю звертаються. А вона — жінка не гонорова. Двічі прохати не треба. А як чоловік п'яниця чи донька в дівках засиділась —

баба теж раду може дати. Худоба до хліва заходить не хоче чи свиня після опоросу поросят до себе не допускає — часу даремно не гайте: одна поміч — баба Женька. Не лише в совиному селі про її чудодійну силу відомо, а й далеко за його межами. Не встигне який транспорт біля Білого мосту зупинитись, а вже з нього дві, а то й три душі до Женьчиного двору завертають. А там ще кілька чоловік до знахарки на прийом чекають. У передній кімнаті запах смаленого: баба щойно з куделі льон смикала, дорідній молодиці на правій нозі рожу спалювала. А он тому парубку тра' віск виливати. Роботи а роботи в баби. Нема коли й вгору глянути, про власне господарство подумати.

—Голубко, — звертається цілителька до пацієнтки, яку щойно приймала, — отам у сінцях відерце з помиями, а в цебрику бульбочка товчена, розведи все гарненько та моєму Васьці віднеси. Повне відро не треба брати, він, кровненький, стільки з'їсти не подужає.

Васька — то бабин кабанець, сказати правильніше — кабанюга, у 250 кг з гаком. А кровненький через те, що така вага вже йому вільно пересуватися заважає. Васька навіть їсть сидячи на задніх лапах. Закормила своє чадо Женька.

Вдячна бабі за поміч молодиця береться за справу завиграшки. Хто його зна, мо' й ще коли знадобиться бабине знахарство. А від двох справних озерчаночок (село їх Озерськом іменується) Женька й плати за свої труди брати не схотіла.

—Прийдете завтра ріпку посапаєте. Заросла свиріпою настрахоту. А мені за прийомом нема й коли її обробити.

Люди ж ідуть без кінця і без краю. Прямо спасу нема. Уже й в самої те здоров'я ніяке, але ж мушу помагати, — гомонить і гомонить, не втихаючи, цілителька.

Аж тут гульк — уазик до бабиного подвір'я під'їздить. Видать, новий який відвідувач. Женьці не звикати, що й машини в ряд біля її обійстя вишиковуються. Бо ж частенько люди й з далекого світу їдуть. Що то значить Моргулька марка! Як і годиться, кожен в нашій селі своє вуличне прізвисько має, або як у Бродниці кажуть — видирка. То у баби Женьки воно Моргулька. Хоч сама із Сварищевич родом, а щось совине у тому видирку таки є. Отож, значить, уазик зупинився. Вискакує з нього молодий Озерчук й підтюпцем на Женьчин поріг.

—Бабочко, виручай! — кидає сходу. — Відпускай своїх пацієнтів, тра' в Дубровицю з'їздити.

—Стара вже я, Гришо, по Дубровицях їздити. Кому тра', хай сам до баби достається.

—Бабочко, діло госуларствинне. Край тра' їхати, — нахилився, шепче щось знахарці на вухо. Баба головою киває, руками розводить, знов киває. А далі до всіх присутніх звертається:

—Людоньки, діло у мене неодложне. Завтра приходьте, — мерцій виряджає відвідувачів й починає одягати празникову кофтину.

А за мить уазик уже мчить цілительку до Воробинської лікарні. Біля входу бабу Женьку ціла делегація стрічає. Гришко попереду. Спішить докласти начальству про виконане доручення.

Справжнісіньке ЧП на їх голови впало. На днях гостя з Болгарії приймали, інженера Димитрова. Знатним те гостювання видалось. Георгій вихваляв польську природу, позирав на молодиць. Не жінки, а кров з молоком. Аж серце в п'ятах гупотить від того споглядання. А в грудях млоїть від незвіданих досі почуттів. Три дні болгарин тішився отриманими враженнями, а далі поїздка набула непередбачуваного характеру. Ні з того ні з сього заболіла у Георгія нога. Й вивиху ніби нема, про перелом взагалі мова не ведеться. А торкнутись кінцівкою землі чоловік не може — біль несусвітній відчуває. Привезли до лікарні. Ескулапи мерщій консиліум скликали. Справа ж не проста, політична: хворий іноземець. Мерщій треба раду давати, щоб не впасти в грязюку не те що лицем, з головою. Рентгеном просвітили, знімок зробили, обцупали, обмуляли ту іноземну ногу вздовж і впоперек. Мазі, компреси, знеболювальне — ну ніщо не допомагає. Розводять медики руками, стискають плечами: що робити? Павло Петрович, начальник Гришковий, б'ється в груди: запросив на свою голову болгарина в гості. Такий казус! Добре, увечері Галька, жона Гришка, пораду дала:

— Вам до баби Женьки тра'. От побачите, що вмить вашого болгарина на ноги поставить. Для баби оце діло — раз плюнути. Он скільком людям раду дала.

— Що ти верзеш?! — понісся Павло Петрович на Гришка, коли той розмову з дружиною переповів. — Давай іноземцю ще знахарку підсунемо, щоб посміявся над нашим неуцтвом. Думати треба, що говориш.

— Женька pomoже, ось побачите. Вона тестя мого на ноги поставила. Й вашому Димитрову pomoже.

Хвилини п'ять начальник ходив по кабінету взад-вперед. А далі захопився за телефон, набрав номер головлікаря й ще хвилини з десять розповідав тому про феномен баби Женьки. Поклав слухавку, побігав знову по кабінету. Кинув оком на Гришка.

— Ну, гляди мені! — розчервонівся Павло Петрович. — Як оконфузимось — будеш сидіти без роботи. Вези свою Женьку. Тільки, дивись, втовкмач бабі, що вона оглядатиме пацієнта не як знахарка, а як лікар. І щоб ніяких молитов. Ще нам скандалу міжнародного не вистачало.

Забачивши цілительку, начальство в шанобі схилило голови. Павло Петрович особисто провів бабу Женьку в кабінет головного лікаря. Той задля такої справи вчепив бабі на плечі власний халат, дав необхідні інструкції й допровадив до палати, де лежав високоповажний закордонний гість.

— Наш найкращий спеціаліст, щойно з курсів повернулась, — відрекомендував головлікаря новоявлене медичне світило болгарину.

Забувши про настанови, баба для початку швиденько осінила себе хресним знаменням, нахилилась над пацієнтом, доторкнулась рукою ноги, пощупала, помацала хворе місце, пошепотіла щось.

— Що, колего, скажете? — порушив мовчанку лікар.

— Те й скажу: ходити буде! — прорекла Женька й попросила пацієнта підвестись з ліжка.

Той безпорадно глянув на Павла Петровича, очільника лікарні й новоспеченого ескулапа в особі баби Женьки. Мовляв, як же я встану, коли нога болить.

— Вставай, вставай, голубчику, — залебеділа біля нього бродницька цілителька. — Не бійся, болячка твоя щезла.

Георгій вхопився за руку Павла Петровича й неохоче почав зводитись з ліжка. Спочатку торкнувся підлоги здоровою ногою, далі, скривившись, мов середина на п'ятницю, обережно підтягнув до неї хвору. Випрямився, зблід, відразу ж за тим почервонів і розплився широкою посмішкою.

— Не болить! — галантно взяв бабину руку, приклався до неї вустами. — Не болить! — обвів усіх задоволеним поглядом.

Після того випадку клієнтура Моргульки значно побільшала. Що не кажи, а раз баба вийшла на міжнародний рівень — то її знахарство щось таки значить.

Переконались у тому довелось і мені в часи свого дівування. Якось зридала баба Женька мою персону на вулиці. Кинула своїм оком, прицмокнула язиком.

— Щось ти, дівко, кепсько виглядаєш. Зайди до мене завтра зранку.

Ого! Моргулька сама на прийом запрошує. Без усякої там черги, попереднього запису. Такий шанс не кожному випадає. Відмовитись в такому ділі — не що інше, як останню клепку втратити. Гарячково обмацала голову — ніби мої на місці. Тож мушу неодмінно такою нагодою скористатись.

Наступного ранку мчу чимдуж до бабиного двору. На порозі перевозжу подих, відхекуюсь й вхопивши ковток свіжого повітря, прочиняю двері в заповітні хороми.

— А що я казала? — зустрічає мене цілителька із-за печі. — Таки й правда щось тобі докучає, інакше б не прийшла.

Іще вони будуть байки пускати, що я нічогісінького не знаю, — починає пригадувати всіх своїх неприятелів і заздрісників баба. — Я на людину глянула й одразу бачу, що її щось мучить. Розкажуї, — всадовляє мене на засмальцьованій кушетці і просвічує своїм поглядом наскрізь.

І що б його таке бабі сказати, на що пожуритися? А що перше збрело в голову, те й плету.

— Та щось мучить, під груди підпирає, — бовкаю без усяких там задніх думок.

— Тож то в тебе, дівко, враз. Зірвалась, видать. Ану приляж, — і вже за мить баба починає відводити живота й наставляти враз на місце.

— Що, полегшало? — перепитує після спасенного сеансу.

— Угу! — киваю головою, — бо як не дивно, а я й справді відчуваю в тілі якусь легкість. Справді — баба диво сотворила. Вилікувала болячку, якої в мене й не було. Ну, принаймні, я так думала.

— От бачиш?! Добре, що я на скорому часі побачила. Добре, що не задавнилось. Разів зо два ще прийдеш і вся твоя хвороба щезне, — констатує моя спасителька. У ту мить в моїй голові зріє думка: а раптом баба відає про головну таємницю бродничан? У неї ж і книжка якась магічна є. Вона тим не раз вихвалялась. Може, коли заглядала в минуле, бачила щось там про те, як пращури наші сову через кладку переводили. Повагавшись хвилю, озвучую нарешті своє запитання.

— Як порчу зняти — знаю, як хворобу яку відвести — відаю, навіть можу підсобити, щоб стару дівку заміж віддати.

А що про сову нічогісінько не чула — то не чула. Брехати не буду. Поспитаїть кого старішого, місцевого. А я ж тут не годувалась, то про багато що й не відаю.

Після почутого я мало не запанікувала. Якщо вже баба Женька нічого про цю справу не знає, то як тоді я зможу до істини докопатись? Оце так ситуація. Повна безвихідь. Куди тепер податись? В якому бродку шукати кінці цієї дивної історії?

Переживши чергове фіаско, чимчикую, понуривши голову, додому. Настрій нікчемний, інтересу до життя ніякого. Вже не помічаю дорогою ні різнотрав'я, що обсіло береги Грицевої канави, ні людей, які прошкують туди-сюди Білим мостом. В голові одна думка вибрикує: про що буду тепер писати у своїй книзі, коли про сову на кладці ще жодної відомості не віднайшла.

—Добрий день! — виводить із того ступору голос тітки Ганни.

—І вам добрий, — даю відповідь, а сама вже спасенну думку прокручую: а що як... Таки правда, чого ото Ганнину історію не повідати? А до неї ще знайдеться про кого додати. Час минатиме, а там, диви, може як і докопаюсь до суті справи. Ото тітка Ганна, ото вже виручила мою письменницьку натуру! Потираю від вдовolenня руки й кидаю вдячний погляд вслід своїй спасительці.

Йде молодиця — що картину пише. Стан кругленький, лице від жару аж палахкотить, а очі веселими іскорками так і сиплють. Ото вдача у людини! Йй хоч сім бід, а все не почім. А чому? Бо добрий вишкіл біля свого Василя пройшла.

ВАСИЛЕВА ХИТРИСТЬ

Що вже натерпілася за вік Ганна через Василя, то вже натерпілася. Про це вам будь-хто сказати може. Чи не з самого весілля несла своє нещастя на плечах, бо сам додому дійти він вже аж ніяк не подужав би. Не раз і не два ходила до сільської корчми, щоб витягти небораку із-за столу та до родинного вогнища доправити. І ніякі умовляння, ніякі погрози на чоловіка не впливали. Геть зректися Богом судженого Ганні і в голову не приходило. Бо ж любила капосного з усіма його гріхами. Та й справедливості заради сказати — тверезий він був славний господар. Чи столярувати, чи то мулярувати — все вмів. Цього від нього не забереш. Але оковиту полюбляв занадто. Через те жінка й старалась менше компаній водити, менше з ним у гості ходити, а по можливості й не тримати дома всіляких напیتків. Хоча в селі без того тяжко: і дров привезти, і поле зорати — проклятуще зілля завжди виручає, без нього аж ніяк. А тут ще на осінь старшенького в армію призвати мали. Тож змушена була Ганна прилаштувати в повітці позичений у сусідки апарат та заходилася самогонку гнати. Чоловіку суворо наказала і близько не підходити до цього місця, бо чого доброго ще й рогачі по спині гуляти будуть. Василь не дуже тих залякувань боявся, а все ж вирішив триматися від гріха подалі. Взявся був якусь роботу робити, та куди там, нюхом чує — у повітці вже капати почало. Вийшов на вулицю, покрутився трохи, а ноги назад на подвір'я несуть. Місця собі чоловік не знаходить. Присів на драбині, цигарку

скрутив. А душу — не підманеш. І що його придумати? Підвівся. Поглянув на відчинені дверцята, що вели на горище, потім несміливо покликав:

— Ганно!

— Чого тобі?

— А йди-но сюди.

Ганна стала в дверях.

— Ну?

— Хтось на хаті стогне.

— Ти що, п'яний?

— А ти наливала? — наїжачився вмить Василь.

Жінка підійшла ближче. Прислухалась. Далі мовчки почала забиратись на горище. Як тільки зникла всередині, Василь мерцій схопився за драбину, відкинув її вбік і прошмигнув у повітку.

— І що тобі почулося? — намалювалась в отворі Ганна. Глянула вниз і вклякла на місці.

— Ах ти, капосний. Знімай мене швидше звідтіля. — Отак вона кричала довгий час, аж поки не захрипла. Але Василеві до того було байдуже, а діти пасли чергу.

Лише під вечір, ідучи з поля, на подвір'я заглянула сусідка Надійка. Вона й порятувала Ганну. Ох і періщила сердешного чоловіка потім молодиця! Як вхопила батіг та як заходилась по литках, боках, спині сухій лупцювати. Де й хміль подівся. Кинувся в садок, а потім городом дістався вулиці, а далі, не вчувся, як ноги самі до корчми принесли. Біля неї й уздрів Йвана Приймака. З ним і рани тілесні та сердешні заліковував. Що поробиш, коли Ганні не дано його

душу тонку зрозуміти. А Йван — чоловік бувалий, з ним є про що побалакати, йому є про що розказати. От хоча б така історія.

ЯК ІВАН ДО ПІНСЬКА ЗА ПИВОМ ЛІТАВ

Було то в ті часи, коли за двадцять кілометрів від нашої Бродниці, на околиці райцентру летовище розташувалось. Чи простіше кажучи — аеродром. Мати власні крила для такого провінційного містечка як Зарічне — багато важило. А що ж, ми, поліщуки, не якісь там задні. Захотів до обласного центру: повантажився в кукурузник — фур-р-р і там. То нічого, що в повітряних ямах вас збовтає так, що аж самі собі не раді. Зате гордощі розпирають: "Я тільки що з аеродрому". Або ж, скажімо, треба навістити братів-білорусів? П'ятнадцять хвилин і ви вже шпарко пристукуєте закаблуками вздовж Набережної чи знаменитого Пінського базару.

Були часи! Еге ж! Затишне приміщення аеропорту ховалося в прихистку зелених дерев. Сонячне проміння щедро вицілювало його дах. Та досить вже того ностальгічного настрою. Бо за ним і про Йвана забулись. Так ось, Приймак був грошовитий чоловік. Що не весна — шмиг на сезон, місяць-півтора погарцює і вже в кишені шелестить. Сімейство мав невелике — сам та душа його приймацька. Бо проживши кілька годочків у своєї благовірної — не зійшовся з нею характером. Зібрав пожитки і став мешкати окремо. Єдине, що від їх спільного сімейного життя у Йвана полишилось —

прізвисько. І старе, і мале — всі Приймаком величали. Отож куди хотів чоловік — туди зарібки свої й тратив: було за що і вдягнутися, і на чарчину вистачало. А ще неборака пиво полюбляв. Тож час від часу спеціально на дегустацію цього напою до Зарічного навідувався.

Прибув і того разу. А тут така okazія — нема в продажі нормального пива: те кисле, те не до смаку, а бочкове відгонить живою водою. Непорядок. Від такого неподобства душа обурилась до краю, а ноги самі попрямували до аеропорту. "Злітаю до білорусів, там все буде, як книжка пише", — вирішив наш пивоман.

На аеродромі Йвана чекала прикра несподіванка. Рейс відмінюється: нема пасажирів.

— Для того, щоб літак піднявся в повітря, необхідно, щоб було продано щонайменше шість квиточків, — пояснила прискіпливому Йвану касирка.

І через таку дурницю буде страждати його спрагла душа? Похапцем дістав з кишені гаманець, тицьнув у віконечко червонця.

— Шість до Пінська.

Затим попрямував до пілота, який, томлячись від нудьги, відмірював чергове коло навколо свого "Ан-2".

— Ну що, командире, полетіли.

— А пасажирів?

— А я тобі що, не пасажирів? — вклав ошелешеному пілотові до рук квитки і, вдоволений власною винахідливістю, з погордою промовив:

— Заводь апарат!

Йванова подорож того дня видалась досить вдалою: білоруське пиво прийшлося до смаку, до того ж познайомився з симпатичною буфетницею — і оті спогади ще довго зігрівали його душу. Частенько у добрій компанії він із задоволенням починав оповідати: "От колись літав я до Гінська за пивом". Слухаючи його розповідь, приятелі й собі починали всякі власні пригоди згадувати. Надто Михась старався. У того завжди щось нове в запасі було.

ПОРОСЯЧИЙ КРОС

І не хотів Михась в різні кумедні історії потрапляти, та видно, вже йому на роду таке було написано. То ненароком днів на три в погребі його причинять, а то на всій швидкості мотоциклом в Широку канаву пірне. Ото й знай, як тільки десь щось трапилось в селі химерне, обов'язково за Михасевої участі. Уже неборака заприсягався й чарку до рук брати. Бо що не кажи, а саме через оковиту більшість усяких пригод і трапляється. Із сумнівними людьми зарікся чоловік справу мати. Не раз раніше потерпав від циганів та всяких "святих", що через Бродницю проходили. Але нічого з тих заприсягань у нього не виходило. Уже Манька й зілля йому помічне в сорочку вшивала. Та видно, так вже Михасеві судилося, щоб вряди-годи його кісточки всі совуки перемивали. Ото взяти хоча б останню придибенцію.

Восени подався Михась зі своєю Манькою на гостину до тестя й тещі. Від рідної хати до тестевого дому не багацько

не мало — 9 кілометрів. Але, що то за відстань, коли мотоциклет в руках. Та й погода в той день видалась непоганою: добре прокататися з вітерцем. Прибули до рідні без усяких ускладнень. Почоломкались, як годиться, бо десь місяців два вже не бачились. У селі за роботою не до гостювань всіляких. Хіба так вже, яка okazія вийде. Побесідували зі старенькими про те, про се. Господарку оглянули, що та як. Тим паче, що в хліві приплід непоганий. Цілий виводок поросят, 8 штук. Двійко собі дід з бабою залишають. А інші — по парі — хай діти розберуть. Мають двоє синів та доньку, якраз всім і вистачить.

—То оцих клаповухеньких, свинку й вепричка, собі заберемо, — найменувала Манька.

—Заберемо то й заберемо, — погодився Михась і на запрошення теці рушив до хати. А на столі вже наїдки та напитки готові. Всього доволі. Погостювали гарненько. Михась навіть з тестем дві чарки благородної хлібної перехилив. Більше не став, таки ж дорога попереду. Та й крім Маньки ще товар додому доставити треба.

Погомоніли зі старими про всякі сільські новини, а під вечір стали до хати збиратись. Манька з материними пирогами подалася на рейсовий автобус. Якраз відправлявся від зупинки. А Михась, прив'язавши до багажника мішок з поросятами, й собі рушив додому.

Таке, як кажуть люди, могло тільки з Михасем і трапитись, тільки з ним і більше ні з ким. Видно, поспіхом збираючись, чоловік не зотяг добре зашморг на мотузці, від вибоїн на шосейці вона послабла і мішечок з поросятами

опинився на землі. А що одним кінцем був надійно закріпленим за багажник, то поросятам нічого не лишалося, як зіп'ятись у мішку на ноги і наосліп гнатися навздогін за мотоциклетом. Михась вправно тиснув на газ і, не оглядаючись, мчав до рідних хоромів. Вже й село попереду замаячило. Що день був вихідний, святковий — то на вулиці чимало людей перебувало. Тож свідків тієї картини, як слідом за Михасем нісся живий мішок, виявилось чимало. Чолов'яга хвацько в'їхав у відчинені ворота і вправно загальмував. І вже потім здивовано помітив мішок, в якому очманілі від такого кросу поросята ледве дух переводили.

Багато хто гадав, що після цієї пригоди навряд чи вони вичухають. Але... Пролежавши кілька днів ні живими ні мертвими, пацята врешті підвелися і, голосно кувікаючи, запросили їсти. А Михась потім всім вихвалявся, що з них добрячі свині вирости, а головне, надто вправні та міцні на ноги вони видались.

МИШИЯШ

Допоки Йван Приймак до Пінська за пивом літав, а Михасеві поросята крос ганяли, до Бродниці завітало літечко. Та таке вже погідне, щедре на сонечко, аж душа від того тепла раює. Божа благодать та й годі. А в садочку баби Татянушки — справжнісінький Едем. Паперівочки сочком наливаються, венерочки віти донизу поопускали — стільки плоду на них нав'язалося. Травичка ледве колін не сягає. А

баба коси в руки нікому брати не дає: хай ще деньків зо два проведеться. Мало не дмухає на отой ворсяний килим. А нам, молодим (себто мені з найближчими подругами) і не втямки, що можемо гнів бабин викликати, тим паче, що вона до Гапки сусідки на співбесіду подалась. Мають консенсусу досягти відносно межі на городі за хлівами. Ото повлягались посеред саду, животи до неба повиставляли, сонячні ванни приймаємо, сільським парубкам знічев'я кості перемиваємо. Оленка пригадує, як суботнього вечора над Федьком кпилася. На побачення ніби й погодилась, хлопець костюм новий зодягнув, чуба плойкою завив, у сусіда бензину відзичив, приїхав, а вона не прийшла. Якби то Петро зустріч назначив — інша справа, а так... Серцю не накажеш. Від Федька до Самсона перейшли, від нього до Гриця Марчука й не уздріли, як баба від сусідки повернулася й біля нашого лежбища намалювалася.

— Мишияш дурний! — нависла Татянушка над Оленкою. — Чи то діла більш нема, як ото траву виминати? Повкладались коровами, срам свій серед білого дня повиставляли! Стиду вам нема! — розпікає нас стара на чім світ стоїть. А Нінка, ота сама, що колись мене від наглої смерті утоплениці порятувала, без усякої там задньої думки візьми та й поспитай:

— Бабо, а що таке мишияш?

— Отакий дурень дурний як ти! — відрубала з ходу баба.

Не втямивши однаково, що оте загадкове слово значить, аби якось загладити свою провину, поволеньки пересмикаємо свої кості на лавку біля плоту. Спересердя

бабин твар аж палахкотить. Вгамовуючи свої почуття й емоції, вона кидається піднімати притоптану траву, не забуваючи при цьому задавати нам прочуханки:

— Дівулі, трясця вашій матері! Така травичка, як те руно була! Згубили окаянні! Замуж тра', а в голові клепки порозсихалися.

— Виручай, — позирають на мене благально дівчата. — Ти у баби в авторитетах ходиш.

Збираюся з духом й не надто поспішаючи (а хто його зна, що з цього вийде), направляюся в бік розгніваної Татянушки. Підправляю прим'яту траву й здалеку починаю налагоджувати втрачений духовний контакт.

— Бабусько, мені вас запитатись тра'.

Мовчанка. Підступаю трішки ближче.

— Мо' ви, бабко, мені в одному ділі допоможете?

У відповідь — тиша. Дівки за плотом вже пирскають в долоні.

— От кого не запитувала, ну ніхто не знає, — не відступаюся від свого. — Я подумала, що як ви не допоможете, то вже й ніхто тут ради не дасть, — викладаю свій останній аргумент.

— Ну? — падає нарешті стіна супротиву. — Що там в тебе за діло?

— Бабко, а ви мені про сову розкажіть, — знову берусь за вимучену тему.

— Про яку сову? — округлює так кумедно свої зеленкуваті очі баба.

— Та ж про нашу, бродницьку. Як її колись через кладку переводили? Невже й ви не знаєте, — роблю страдницьке лице.

Татянушка всеньке своє життя славилась як натура сильна. У власній безпомічності вона не звикла розписуватись. Що вступне в цьому випадку? Бо завжди дивувала своєю стратегією й тактикою. А вони зводились до одного: я не здамся без бою.

— Я тут про Ярину згадала, — починає баба. — Ти мабуть цюї історії не знаєш, то я зараз розкажу.

БІДНИЙ ЩИГЛИК

Ярина молодиця була хвайна. І робоча, і вправна, і з виду нівроку. У розкошах не жила, але й не бідувала. Одне нещастя мала — щастя не знала. Хоч Бог дитятко дав, а пари не послав. Тож сама і за господаря, і за господиню в своїх хоромах була. Чоловіки збоку на неї заглядались. А що ж, коли вже не вільні козаки, жонаті мужики? Ярина дурного на умі не тримала. Чужих сімей рушити не збиралась. Але ж охочих в гречку стрибнути чоловіків — хоч відбавляй. Липнуть до сторонніх жінок, мов мухи до меду. А Щиглик саме з тої породи. От запала Ярина в серце і край. Він і так, він і сяк молодицю обожує, все на вечорки підбиває. А та затялась і ні в яку на перелюб не погоджується. Якось уздрів на Веретейках на кладці.

— Ярино, я вечірком забіжу на годинку.

— У тебе ж своя жона та діти в хаті.

— Ярино, й не відмовляй. Я давно вже по тобі сохну.

— То помокни трохи, — знайшлась хитра молодиця, штурхнула Щиглика плечем, а той сторчма й полетів у воду.

—Ха-ха-ха! — зайшлась Ярина сміхом, крутнула пишними боками й подалась по кладці додому.

—Ярино! Я однак прийду, — не вгавав настирний кавалер, видираючись з броду на кладку.

А як добряче смеркло, став мужик і справді на вечорки збиратись. Чуба причесав, піджак у руку ухватив.

—Я до кума, — кинув на прощання власній жінці і подався околицею по тамі у Дуб'є. Йде, а самого сумнів бере: а що, як Ярина не відчинить? Вона ж така, вперта. Он як сьогодні у бродку вимочила. Як же тоді його чоловіча гідність? Зупинився Циглик. Роздумує: що його й справді робити? Мо', поки не пізно, звернути до кума? Постояв, пометикував, пригадав, що кум учора горілочку гнав. Звернув таки до хати Большовика. Той гендзьорика на стіл геп! Випили по четвертинці. Огірком занюхали. Ще по четвертинці взяли.

—Хвайна горілочка, хвайна, — прицмокнув Циглик язиком, а в самого перед очима раптом образ Ярини так і намалювався. — Хвайна! — проказав ще раз, невідомо кому ту похвальбу адресуючи: чи то горілці, а чи звабній молодиці.

—Ну, будь здоров, куме! — хильнув втретє, знову прицмокнув й став збиратися в путь. Вийшов на таму, зупинився, стоїть ні в сих, ні в тих. Куди повернути — чи до хати, чи до Ярини?

—А, будь що буде! — вдарив лихом об землю, випита сивуха додала чоловікові сміливості й не звертаючи тепер нікуди, він подався до Ярининою обійстя. А вечір таки вже добряче розпосівся. Темінь довкола. Та Циглик впевнено

тримає орієнтир. Налапав перелаз. Перекинув через нього грішне тіло. Посовкнувся в один бік: щось обрисів хати не видать. Крутнув в інший. Ніде ні вогника. Зарано Ярина спати помостилася. Виставив уперед руки, диб-диб тихенько. Де ж та хата буде? О — стіна! Лап-лап рукою вправо-вліво, віконця шукає. Таки налапав. Правда, щось воно замале йому видалось. Та біс з тими розмірами. Головне, що знайшов те, що шукав. Стук-стук в шибочку.

—Ярино, — кличе тихенько. Прислухався, ніщо й не шеберхне. Стук-стук.

—Ярино! — додав вже трохи звуку. У відповідь почув якесь шурхотіння. Таки прокинулась. Що ж то далі буде? Тиша. Стук-стук.

—Ярино, відчини! — просить-молить Циглик. — Ярино!

А за стіною щось рох-рох. Чоловік же на підпитку, добре вже й не розбере, що то за звуки. Та й не втямки, що замість хати хлівчик свинячий надибав. А в ньому дворічна ряба свиня від того стуку й просьби нетерплячого мужика прокинулась.

—Ярино! — застукотів й ще сильніше у віконце. — Ярино, будь людиною — відчини.

—Хро-хро, — вгодована льоха у відповідь. — Хро-хро.

А Циглику вже "Ха-хаха!" вчувається.

—Ярино!

—Хро-хро!

—А вона ще й сміється, — Циглик мало вже не плакав. — Ех, Ярино! — зібрав свою обіду в пригорці,

крутнувся на одній нозі й, вже не добираючи дороги, поплів від такого глуму геть.

— Бідний Щиглик! — резюмувала я, вислухавши бабину оповідку.

— А яка йому холера?! — аж підскочила моя співрозмовниця. — Ярина — кровна молодиця, бо одинокою вік звікувала. А йому так і тра'. На чужий коровай свого рота не розтуляй! — не вгавала вона. — Он і Клим зі своєю загарбницею правильно від Озерчанки дістав, — вправно віддаляла нас баба від совиної теми.

Я й не перечила. Бо ж не один рік уже потратила на пошуки істини, а що від того маю? То вже краще синиця в руках, ніж сова на кладці. Тож не боронячись, стала слухати чергову бродницьку придебенцію.

ЗАГАРБНИЦЯ

Замолоду Клим з Оленою завжди попід руки водилися. Де не йшли, то все вдвох, чим не раз викликали заздрість у всіх бродницьких молодичь.

— О, диви, вже повів свою Оленцю, мов молоду до вінця. До кумів пішли. У хрещениці Климової іменини. Празникують, наче в городі. Чи надовго та ідилія? — шепотіла Парашка Олександрі. — От спом'янеш моє слово, ще трохи поводить Клим свою баронесу під ручки, а там почне й кругом хати ганяти. На те він і мужик, а не якийсь тобі інтелегент.

Чи то слово таке недобре у Парашки було, а чи й правда мужицька порода взяла верхи, але чорна кішка у тому сімействі таки скоро пробігла. Разом рідко коли їх на вулиці стрічати. На весіллях Олена теж стала сама гуляти. Бо прийшлося якось Кліма на собі до хати тягти п'янькогого, то сказала, наче відрубала:

— Більше ноги твоєї ні на яких святкуваннях не буде. Не вмієш себе по-людськи вести — то й сиди вдома. Клим вельми сперечатися не став. Воно й правда, хильне лишнього, люди язиками плескатимуть. Краще вже вдома, в погрібці склянку-другу невбачки перехилити. А Олена жінка культурна: і погомоніти любить, і горілочки не п'є, вдавнені замучує, й до чужих чоловіків не падка. Хай собі ходить. Отак і стали жити. Діти підросли. В город подалися. Клим хазяйство правив, а Олена по дохторах взялася їздити. Він знов не перечить. Зварить жінка вряди-годи борщу — й на тому спасибі.

— Узяла тебе, чоловіче, баба під каблук, — якось закинув Климові сусід Лук'янович. — Як до роботи — то вона в подушках відлежується, гіпертонія в неї. А як на весіллі — то польку так скаче, що й про хворобу забуває. Непорядок.

Кліма ті слова взяли за живе. Хильнувши чарчину, у суботу під вечір став докоряти Олені за неполоті буряки.

— Ти ж бач, що я ледь зепаю. Задуха така, що немає чим дихати, — одповіла дружинонька.

Але після прийнятого на грудь спиртного Клим посмілів і взявся всерйоз за виховання. Курс тривав довгенько. Забувши про свої болячки, Олена гасала навколо

хати, мов справжній марафонець. А на ранок, схлипуючи, звинуватила чоловіка в усіх смертних гріхах, зібрала свої лахи й шкутильгаючи подалась до дочок у город, здоров'я поправляти. Довго там не забарилась, бо через тиждень уже з Климом сіянку з сіножаті забирала.

Восени виховна процедура повторилась. На цей раз Олена в дітей на цілих три тижні затрималась. Десять з півроку після тої оказії прожило сімейство у такій-сякій згоді. Клим правив хазяйство й хвалився сусідам, що в городі Олена натрапила на доброго дохтора і хвороба відпустила.

Аж тут кум затіяв іменини справляти. Надумав і Клим на те діло сходити.

— Не підеш! — заходилась Олена. — Залеш очі та й знов дурнем станеш. — Слово за слово, в хаті зчинилась колотнеча. В хід пішли рогачі, горшки, Климові кулаки й Оленині зуби.

— З мене тепер хватить, — приплакувала, хапаючись за серце, жінка. — Відмучилась за вік. Живи, як знаєш, більше до тебе не вернусь, — і заходилась пакувати речі. Через тиждень приїхала старша дочка, посоромила, як могла, батька, забрала з горища богуки, прихопила неню й подались обидві в город.

З місяць Клим холостякував. Усе чекав з дня на день приїзду Олени. Не верталась клята баба. Так проминуло ще з місяць. Усе без перемін. І тоді надумав чоловік оженитися вдруге.

— А що, вона там собі губи на помадила, по парках гуляє, а мені тут пропадай! Знайду собі бабу і край! — поділився з

кумом своїм задумом. Крутнувся по ближніх селах і вже за тиждень мав у своїх хоромах нову господиню.

Зиня була молодшою від Клима на років з п'ятнадцять. Та за вік свій уже чоловіків п'ять змінила. Тож пропозицію на спільне з Климом прожиття прийняла без особливих роздумів. Перш-наперш побілила в новій господі піч. Бо її вже давненько не торкався пензель. Далі закерувала, щоб продав хазяїн одну корову. З двома мороки багато, а одежину теж за щось справити потрібно. За тим заходилася лад у старій шафі давати, ткані полотна пересушувати. За цим заняттям і застала Зиню Олена. Ступила на подвір'я і своїм очам не повірила: її слідами чужа молодиця ходить. Таки правду люди дочкам переказували, що татко нову мамку привів.

— Ах ти ж, загарбниця клята, — ринулась Олена з ходу в атаку. — Не встигла жінка за поріг, а ти вже мерщій в хату. Я ж тобі зараз усі патли повискубую. Я тобі покажу, як чужих чоловіків відбивати. — І заходилася смикати суперницю за коси. Миттю оговтавшись, Зиня зайняла оборону, а за тим і сама почала наступати.

На ту okazію швидко збіглись всі сусіди. Хто реготав, а хто й плювався. Спантеличений від такого перебігу подій, Клим не знав, що йому робити. Давши не одного стусана своїй старшій суперниці, "загарбниця" раптом втихомирилась, кинула очима на Клима, який пеньком стояв під хатою, і зовсім спокійно прорекла:

— А пропадять ви пропадом! На мій вік ще десять таких Климів знайдеться.

І гордо розпрямивши плечі, попрямувала до хати збирати свої пожитки.

Ще не встигла я добре осмислити Зиньчину логіку: чи тра' було так швидко їй здавати відвойовану територію, — як баба Татянушка поспішила спровадити мене подалі зі своїх очей.

—Ну все, нема мені більш коли з тобою басні точити. Що знала — розказала. Йди вже собі! — у такий спосіб баба констатувала, що аудієнція закінчена.

Але ж я не Зинька. Від свого відступатись не збиралась.

—Бабо, ну не знаєте про сову, то хоч що таке мишияш скажіть.

То була моя найбільша помилка. Кинути бабі у вічі, що вона чогось не знає, це ж те саме, що дядька Лючика ровера позбавити!

—Я сказала — йди! — насупила баба грізно брови. — Бо не подивлюсь, що вже дівуля, як дам, то й юхою вмиєшся!

Це був один із найзалізніших бабиних аргументів. Тож аби не накликати ще більшого гніву, включаю задню й тихцем повертаю до подруг. Вони аж заходяться від реготу. Бо на цей раз навіть мені баба пригрозила своїм славнозвісним "юхою вмиєшся". Аби якось відійти від отриманої поразки та кпинів дівочої компанії, хапаюсь за рятівну соломинку — спогад про дядька Лючика.

ЛЮЧИКОВА ДОЛЯ

Лючик — то у нас ще та кадра! Сам низенький, щупленький. А сили в ногах та руках вистачає. Як осідлає свій рове рик, то без зупинки й до Дубровиці, а то й до Сарн може доїхати. Де які цигани отаборились — і він там мусить побувати. День буде торгуватись, а таки коняку за дешевою ціною у того кагалу вициганить. Йому та коняка й задарма не потрібна, але що поробиш з допитливою натурою. Додому скакуна приведе, а той мало з ніг вже не валиться. Доходяга, а не кінь. А Лючику те непочім. Знов ровера свого осідлає, по селах крутнеться й знайде таки покупця на худобинку. Для чого йому такий клопіт? Про те, мабуть, Лючик і сам не відав. Мо' просто скринька відкривалась: любив коней та й годі.

А ще Лючик був знатним заготівельником. На його подвір'ї складувався металобрухт, макулатура, усілякі лахи, ящики з ягодами, бочки з маслом та опеньками. В усьому тому господарстві сторонній ногу зламати міг. А Лючик із закритими очима віднайде все, що потрібно. Нюхом чув, де що лежить.

Якось його Федорка надумала горілку сховати. Бо ж як на видноті, то вмить розійдеться. А в добрій схованці й рік-два може нечепаною простояти. Ото влучила жінка момент, як супруг до Дубровиці подався. Взяла лопату, за хлівом грядку скопала. Посеред грядки ямочку вирила, таку, щоб трохлітровчик сховався. Прикопала горілочку. Грядку заскородила й посіяла капустяну розсаду. Хмизом прикинула, щоб кури не розгребли. Хай сходить. Пройшов

якийсь час, розсада із землі вибилась, зазеленіла рівненько. Федорка хмиз прибрала. Хай на сонечку більшає посів. Перед Онопрієм надумала висадити капусточку в поле. Взяла кошик, пішла за хлів розсаду рвати. Глип, а по-центру, точнісінько в тому місці, де була горілка прикопана, ямка зяє й сіянці догори корінчиками лежать. На мить Федорці й мову відібрало. А далі вдарила руками в поли й мерщій до струги. Бачила, як чоловік півгодини тому в те місце надавався. Забігла. Так воно і є. Сидить, капосний, під ольшинкою, поміж ногами трохлітровчик, в одній руці гранчак, в іншій — житній сухар тримає: "На здоров'я", — гомонить сам до себе і вже отой гранчак до рота збирається підносити.

— Я тобі зараз таке здоров'я покажу, — нависла над ним копицею Федора, бо ж сама була баба нівроку, в тілі. Лючиків штук чотири до купи тра' було зложити, не менше. — Оддай, окаянный! — вхопила банку до рук. — Ото вже нюх собачий, розсаду посіяла, а він і там знайшов, — вовтузила ногами під боки мужа. А він, захоплений на гарячому, одразу й не зметикував, як оборону зайняти. Тож Федора добрячих тумаків чоловікові відвалила, допоки Лючик схаменувся нарешті, завертівся під тучним тілом жінки вужем, підібрав влучну мить, вислизнув на волю й дропака від розгніваної Федори. Відбіг метрів за десять, виставив уперед кулака.

— Будеш битися — скуштуєш і моїх стусанів. — Покрутив ним здалеку. Добре знає, що жінці, як би вона не старалася, його не наздогнати, то можна й сміливість на відстані проявити.

—Ах ти недомірку клятий, руки твої загребуці, очі твої завидюці, нюх твій собачий. Я ж тебе на місці зараз порішу. Щоб раз і назавжди. Щоб мені через твою натуру злодійську більше не терпіти. От я тобі, — намагалась Федора хоча б на ступінь яку наблизитись до чоловіка.

—А попробуй дожени! Що, зась? — потішався над жінчиною незграбністю верткий Лючик, осідлавши сухого березового пенька біля Гапчиного плоту. — Руки в тебе короткі, щоб мене цапнути. Затовкою ноги обчіпляла й догнати хочеш? На діету марш, — знову подав свій командирський голос уже із-за плоту, бо Федора хоч поволі, а все ж вельми старалась настигнути свого каверзного мужа.

—А попробуй дожени! — правив своє окаянний Лючик, перестрибуючи через межі вже власного городу. Захекавшись від такого полювання, Федора втомлено опустила на полуничну грядку й дала волю сльозам.

—Відгукнуться ще тобі оці кпини. Ще на своє натрапиш, — тулила до грудей злосчасного трохлітровчика. — Добре, що хоч горілку умудрилась відвоювати, — заспокоювала сама себе.

—А що, догнала? — вже подавав від хати свій голос чоловік. — Ото ж бо! Сиди та хлипай на здоров'я, — заколотив чергового цвяха в тонку Федорину душу.

—Віділються ще тобі мої сльози, — почала жінка зводитись з ніг.

—Угу! Як рак на горі свисне, — заклав Лючик до рота пальці, присвиснув зухвало й ухопивши біля порогу велосипед, уже за мить гарцював на ньому вздовж вулиці.

Невдовзі після цих подій, десь відразу після Спаса, через своє стягання потрапив Лючик ще до одної халепи. Подався надвечір коником на поле. Назавтра бульбу зібрались копати. Тра' гарбузи звезти. Під'їхав, подивився на врожай свій незavidний. Ото впахав! Мо' віз набереться, а мо' й того не буде. Почесав потилицю. От незадача. Крутнувся на одній нозі. Он у Лівона які пишні гарбузьяки поросли. Двома руками деяку не обхопиш. Підійшов ближче до сусідового наділу. Зavidні гарбузьяки. Походив взад-вперед. А далі переступив межу й почав Лівоновий урожай на своє поле переносити. Аж упрів біля того заняття. Й голови доверху не підводить. Коли це раптом хтось хап Лючика за руку. Блим очима — Лівон.

—А що то ти, сусіде, робиш? — угрів зненацька словами, мов палицею по болючому місці.

—Так я долю свою забираю, — знайшовся відразу Лючик.

—Яку долю, що ото ти несеш таке, Ілля?

—Як яку долю? — стинає плечима застуканий на гарячому злодій. — Свою. Ти коли гарбузьяки садив, що в Бога просив? "Зароди Боже, на всякого долю". От я свою долю й забираю.

Отих всіляких пригод у Лючика була тьма тьмуца. Якби всі їх до купи позбирав, то навряд чи своїм ровериком і повезти зумів би. Отаку мав чоловік вдачу. Та й хіба він один навіки прописався в совиній історії? Ехе-хе! У нас людей до жартів та всіляких витівок стечих й рахувати не берися. Однак з ліку зіб'єшся. Що діди, що батьки, а що чада їх —

всі неабияке почуття гумору мають. Та щоб щось таке неординарне устругнути, готові навіть березневого вечора до лісу податися та сову з гнізда видерти: тра' ж якийсь ексклюзив на жіноче свято віднайти та чарівній половині у подарунок піднести.

ПОДАРУНОК

Наш сільський клубчик — справжня пам'ятка архітектури. Бо ж до того, як став культурним закладом, слугував тітки Паці за клуню. Туди збіжжя звозили, там його молотили. А потім взяли тітку Пацю та в світі далекі повезли, а щоб добро її не пропадало — клуню розібрали та посеред села такий собі дозвілєвий центр спорудили. Не казна який палац, а для сільської дискотеки підходящий. Хоча в часи, коли все оте діялося, поняття дискотека й у поминку не було. Назвали приміщення одним лаконічним словом — клуб. Спочатку був клуб, а потім, як дійшла до Бродниці цивілізація, то вже й клубчиком став. Та мова не про те. Якось місцеві дівчата виказали своїм парубкам категоричне, зневажливе "пфе" за неналежний вияв уваги до їх персон, й віддали перевагу заїжджим кавалерам із числа командировочних. Чи то хлопці в ПМК працювали, чи в дорожньому відділі — того вже добре не пригадується. Не були б вони перекотиполем, щоб не полишити по собі особливу пам'ять. Зневажене місцеве парубоцтво довго носило в собі гонор, не звертаючи уваги на колишніх

подруг. Аж допоки таке ставлення мало до відвертої війни не призвело. В чуже село щовихідних не наїздишся, а в своєму клубі вже й потанцювати нема з ким. Дівчата кривду мають. А тут і свято жіноче на порозі. Бродничаночки з такої нагоди самі для себе концерт готують, стінні газети з привітаннями розмальовують. Бо й заїжджі кавалери вже десь по світу розвіялись. Потрібно якось двом сторонам на примирення йти. А хто почне? Одні й другі гонор тримають. Вже й 8 Березня в гостях, і місяць на небо закотився. Самі собі артисточки поспівали, самі собі поаплодували, дискотеку почали. А настрої на нулі. Бо від протилежної статі знову ніякої уваги. Танцюють з горя польку у чотири боки, прибивають закаблуками лихо в землю, ще й світло в залі погасили, аби не бачити пісних лиць одна одної. Аж тут раз-з, і музика обірвалась, і всі три лампочки Ілліча в клубі засяяли. Через всю залу на сцену урочиста процесія рушила. Йдуть парубки — носи доверху, чуби причесані, в очах — вогонь, в серцях — надія на загальне прощення. В руках, правда, порожньо, ані тобі квіточки штучної, ані гілочок вербових котиків. Щоправда, у Вітька баби Татянушки куртка сторчма, чи бува не "Шампанське" для примирення приховав? Вишикувались хлопці у почесний ряд й для рапорту того ж Вітька наперед виставляють. Парубок всі тридцять два зуби намалював, поклін земний відвісив.

—З 8 Березня, дівчата! Оце вам від нас подарунок до свята, — дістає щось з-під куртки.

—Сова! Жива сова! — в один зойк уся прекрасна стать.

— Сова! — констатує Віталій. — Символ мудрості, а заодно і нашого села. То для того, щоб і вам, дівчаточка, і нам, хлопцям, хватило надалі мудрості у ставленні одне до одного. — Прокашлявся для годиться, зробив театральну паузу й зібравшись з духом запитав:

— То як — мир?

— Угу! Мир! — загули усі дівки дружно.

У ту ж мить світло в залі погасло, натомість зазвучала запальна "Юмбала-юмбала" й всеньке зібрання кинулось до танцю. В тому шаленстві я й не втямилась, як виконавши коло пошани, Вітько з совою зник із залу. За святом та образою на хлопців з голови були начисто вивітрились благі наміри моєї пошукової діяльності. А тут на тобі — жива героїня справи всього життя. Вихором мчусь на вулицю, шукаю у березневій темені Вітька. Нарешті наштовхуюсь на нього край столітньої липи в ту мить, як він долає шлях з нижньої її гілляки на дідівський пліт, що стримить вздовж нашого клубчика. Поряд ще хтось із його заядлих друзяк.

— Вітя, де сова? — гукаю сходу.

— Все в порядку, не встиг посадити на липу, а вона вже й шугнула в темінь. Так тихо, що навіть й не чув, як крилами лопотіла.

— А ти й не почув би, — переводжу ледве подих, — бо сови безшумно літають.

— Була сова, та загула. А ти щось хотіла? — перепитує хлопець.

— Та вже нічого, — махнула з відчаю рукою й неохоче поплелась до клубу. Хоча навіть мені в той момент була

знадобилась та сова — я достеменно не відала. Щось підштовхнуло побігти, дізнатись, можливо, в руках ту знахідку потримати. А чи могло б те споглядання пролити якесь світло на цю темну до нинішнього вечора справу — того й сама не знала.

Від чого тепер відштовхнутись? Пригадала, що допоки все оце повідувала, уже в черзі Лейбині оповідки польку витинали. Ніяк не могли дочекатись, коли про них мову поведу.

ЛЕЙБИНА НАУКА

Поміж Нивками та Конотопом, над самісіньким автошляхом веселять своїми новобудовами подорожуючий люд Рійци. Звідкіля ота дивна назва в бродницьких околицях взялася — того ще як слід не вивчила. А ось чому прилеглий до цієї території хутірець Лейбиним величається — про те знаю не лише я, а й найменші мешканці нашого поселення. Бо ж як не знати, коли отой дядько Лейба щонеділі з хутора на село вибирається. Голова в чоловіка сива-сива, наче попіл з пожарища, а очі аж хлюпають сміхом. Веселу вдачу він має, на розиграші всілякі добрий мастак. Якщо вже щось замислить, то й ніч чи дві зведе, а задумане втілить в життя. Саме так і сталося травневої пори літ мо' й сорок тому.

Від Лейбиного хутора до Пилипового обійстя, як навпростець, — то рукою подати. Але то тільки в уяві. Бо через ті капосні бродки не так легко в будь-якому місці

кладки покласти. Тож навпростець — ну ніяк не виходить. Хіба що як за доброго морозу зимового дня, коли все товстелезною кригою візьметься, отоді вже прошкуй собі прямо до Пилипа на гостину й нічого не бійся. А як гупої весняної ночі, то добрячу годину спотикатися в обхід будеш. Допоки ту кладку ногою намацаєш, та межі очі які цурпалки повставляєш, щоб хоч якось у темноті зирити й не полетіти сторчма головою у ту рябу від прачів воду, то немало часу на ту подорож зведеш. Але то для чоловіка незвичного до подібних мандрів, обережного по своїй натурі та ще й літнього роками. А для Пилипових чад цю нічну трасу пройти завиграшку буде. Звечора, як до клубу сільського вибираються, то ще й наввипередки одне поперед одним: і Василь, і Любка, й Андрій з гармошкою. Підтюпцем, з жартами, піснями, аж доквілля лящить. А опісля, як додому повертаються, то теж й на хвилю не замовкають. Регіт такий, що в Лейбіній хаті стеля дрижить. Мусить чоловік посеред ночі під подушку голову ховати. А що вдієш? Отак попростому взяти та присоромити молодіж якось і не смів. Сам таким недавно був. По вечорках ходячи, не одним хазяям спати у відведену на те пору заважав. Вирішити цю проблему взявся у свій спосіб. Пересвідчившись суботнього вечора, що Пилипове насіння подалось до клубу на гулянку, Михайло, а саме так хрестили цього мужа колись в церкві, на годин дві приліг спочити. Хай собі молоді там тішаться до пори до часу. Та як тільки горластий півень сусідки тітки Пулюшки вивів свою першу пісню, Михайло схопився на ноги. Пора! За півгодини капосна кумпанія додому повертатиметься.

Ухопив на припічку запалки, в сінях заготовлене житне перевесло, й подався до найближчої кладки, з якої й починався шлях до Пилипового обійстя. Присів на краечку, жде заповітного знаку. А тут і він не забарився: звук Андрієвої гармоні вже біля самісінького хутора. Ще мить й біля броду будуть вражі діти. Сорочку з тіла стягнув, перевесло в зуби, а вже чути — ноги близько лопотять, гармошка аж заливається, Любка частівку якусь витинає. Лейба запалком чирк — зайнялося перевесло. А молодіжна процесія саме в напрямку кладки опинилась. Глип: голий привид бродить по болоті, а з рота сніп полум'яний. Як не заверещить Любка та як не шубовсне в брід, як не понесеться навмання, а за нею й хлопці слідом. Де вже їм з того переляку ті кладки відшукати. Вище колін брѣхаються по воді, чіпляють черевиками прачиків. А те опудало на кладці руками в боки розводить, немовби вхопити кого за поділ хоче. Василь Любку щосили вперед тягне, Андрій й собі жару піддає. Гармошка роззявлена з плеча звисає. Ніколи й поправити. Уже міхи у воді полощуться. А гармоністу й байдуже. Душу свою б від привида клятого порятувати. Отак навмання мо' й сто метрів колобродили, допоки на кладку наштовхнулись. Миттю наверх вибрались й полопотіли метеорами в напрямку батьківської хати.

А в неділю зранку Лейба на селі Пилипа перестрів. Слово за слово, про життя-буття, про жінок-дітей. А Пилип журиться.

—Щось, браце, мої чада вчора самі не свої з клубу повернулись. Й лампи не світили, й вечеряти не стали.

Мовчки спати повкладались. Я вдосвіта підвівся коника вивести, а пліт увесь мокрою одежею завішений. В хату поткнувся — на печі черевики сохнуть ще й гармошка Андрійкова. Допитувався, що то за катавасія така сталася, не сказали, браце.

— Ет! Чи важко глупої ночі на кладці оступитися. То ж тобі не білого дня ходити. Всяке може трапитись. На те воно й темінь кругом, — поважним тоном відгукнувся на ту печаль Лейба. А про те, що то його витівка виною всьому — відмовчується. Воно й не дивина, бо ж дорослому мужику й не з руки про такі витребеньки зізнаватися.

Та якби там не було — Лейбина наука не минулась безслідно. Бо з того часу більш серед ночі весела ватага його не будила. Але з плином літ якомсь молодь сільська й над дядьком незле позбиткувалась. Сталося оте все різдвяного вечора.

За день добряче начастувавшись, відвідуючи сільську родину, дядько Михайло вклався на лежанці під вікном опочити. Одним краєм ока в телевізор ніби зирить, а іншим — якісь чудернацькі сни видить. Молодиця його на кухні тинькачі одвічні хазяйські править.

До слова сказати, в хаті цій три дівки годувалось. Тож кумпанії молодіжні частенько любили на хутірці збиратись. Знаючи жартівливу дядькову вдачу, хлопці й дівчата вирішили розіграти господаря. Пересвідчившись у шибку віконця, що той на самоті смирененько дримає, чимдуж застукали у раму.

— Дядьку, дядьку, відчиніть! Ми поколядувати прийшли, а ваша тітка не пускає.

Лейбина дрімота де й поділась. Щоб колядники не могли поріг дому його переступити — такому не бувати.

— Зараз я, хлопці, миттю! — чвалає, хитаючись з боку на бік, до дверей мимо кухні й на ходу дружині вичитує: — Ти чого ото, капосна бабо, перед людьми позоришся, чого колядників в хату не пускаєш?!

— Чи то вже ти перепив так, а чи зо сну привиділось: які колядники? Тихо — ніде й не шеберхне.

— Ет! — махнув Лейба рукою, — сказано — баба! — прочинив навстіж двері й загукав щосили: — Проходьте, хлопці, колядуйте!

У відповідь на ті припросини — тиша, лиш мороз до теплої хати сунеться.

— Хлопці, чого ви, не соромтесь, заходьте! Бач, іродова жінко, налякала молодь, що й носа не ткнуть, — накинувся на господиню.

— Закрий двері, не холодай хати. Привиділось зо сну казна що. Немає ніяких колядників.

— Та чи я дурний, чи глухий, — не вгавав Лейба. По тому вискочив на поріг в одних вовняних шкарпетках й загукав у різдвятий вечір: — Заходьте, люди добрі, до хати!

На хуторі — тиша! Тітка Олька й собі вискочила за чоловіком, та надававши добрячих стусанів йому у плечі, силою потягла до хати. А за кілька метрів від обійстя, у прихистку глибоченької канави, яку скувала міцна крига, душилися зо сміху хлопці й дівчата. Хвилин через десять, тихесенько кілька посланців знову наблизились до хати. Заглянули у шибку. Дядько Михайло мирно дрімав на

своєму місці. Спочатку шкриб-шкриб у віконце, далі гучніше стук-стук, й знов голос подали:

— Дядьку, дядьку, пустіть поколядувати! — ще й гармошка: рип-рип.

Як і не спав Лейба, схопився з місця, прислухався: й правда гармошка грає. Біжить мерщій до дверей. А жона з печі:

— І куди ото знов намилився?!

— А ти хіба не чуєш? Он вже гармошка грає — колядники прийшли.

— Чим ти таким, чоловіче, вдень обпився, що тобі видіння ввижаються? Я ще ж не глуха.

— То я по-твоєму глухий?! Кажу тобі — гості прийшли. — Суне знов чоловік до дверей й знов щосили будить тихий вечір: — Хлопці, заходьте до хати!

Картина повторилась і третім разом — Божим казом. Добряче вдовольнившись своєю витівкою, хлопці й дівчата зрештою пошкодували дядька. Й десь через півгодини після такої потіхи вся ватага з гармошкою й веселими колядками таки заповонила поріг Лейбиного дому. Частуючи пізніх гостей, дядько Михайло чи й не вдєсяте наголошував дружині:

— Я ж казав, колядники йдуть, а ти мене ще й дурнем зробила. — Й задоволений від того, що його таки правда зверху, щиро припрохував молодь: — Ну, щоб ви моєї хати не минали!

Від тих подій теж кілька десятків літ сплило. А то якось не так і давно найстаріший сільський жартівник

чергового коника викинув. Сидячи під тополями, що тісеньким рядком постали край пузатого торговельного закладу, й знічев'я відганяючи нахабних мух-цокотух, що линули на запах свіженького "Чернігівського", Лейба вислуховував побрехеньки друзяк літ своїх молодих. Для початку жваво обговорили всі політичні новини й перемили кості депутатам від найменшого до найвищого рангу, спрогнозували всі каверзи природи на найближчі кілька літ, обговорили тему глобального потепління й пройшлися по всіх сільських удовицях свого віку.

— Мало вже нас, мужиків старійших, у селі й полишилося, — озвався опісля дядько Санько. — Кожен, щитай, на вагу золота.

— Що правда — то правда, — підтакнув йому Влас. — Отак живеш, живеш, все тобі тра', до всього діло є, а прийде та, що з косою і всьому шабаш.

— И никто не узнает, где могилка моя, — завів, як завжди, чергову свою пісню найбільший знавець народного фольклору дід Семенко.

— Помреш, складеш руки і нічого вже тобі не треба, — продовжує своє Влас.

— Зате людям причина буде: зійдуться, проведуть в останню путь, пом'януть як треба, — резюмував Санько.

— Уже мені тоді всеодно буде, як мене там поминатимуть, — не здавався Влас.

— А мені й зовсім не всеодно, як та процедура відбуватиметься, — вставив нарешті в розмову своє слово Лейба. — Добре було б навесні в останню путь одправитися.

Тепло, природа квітне, пташки співають. На моєму хуторі красота. Столи поставили б у садку. Під папіривочкою. Вона тоді саме цвітом облита буде. Благодать.

— Тьху на тебе, — скипів Влас. — Закриєш очі на віки-вічні, яка тут вже благодать?!

— Рано чи пізно, а йти тра' буде, — не зважав на ті слова Лейба. — То вже як іти, то щоб у всій красі. Сонце світить, бджоли гудуть, баба моя плаче, надривається. Хороше! Зяті горілочку на столах розставляють. Казьоночку, найдорожчої марки. Для такого діла, думаю, не поскупляться. Діло опісля Великодня буде. Хай люди м'ясом прикушують — печеним, копченим.

— Шо з літ — то з розуму, — не вгавав Влас. — Хіба ти оте все бачити будеш? Засиплють землею очі й поминай як звали.

— Воно то, конешно, несправедливо. Без мене мене й оженили. Але ж якось не прийнято з того світу на власні поминки приходити. А воно ж кортить поглянути, як то все буде.

— Угу! Як ти тоді прийдеш — то всі, що за столами сидітимуть, одразу й ляжуть. Од переляку по всім вечний покой правитимуть, — кинув і собі репліку Санько.

— Хлопці, тож до чого я веду. Щоб я після смерті через свою цікавість і вас на той світ не одправив — гайда в корчму. Замовлю по собі поминки та й посидимо як люди. Заодно подивлюсь, як ви по мені плакати будете.

Кумпанія дідів ударила реготом. І хто його зна, як там далі розвивались би події, якби на горизонті не намалювалася баба Оля.

–Старенький, щось мені вельми кепсько. Знов тиск скаче. Ходімо додому, бо сама, мабуть, вже й не зайду.

Ті слова на Лейбу подіяли безвідмовно. Одне діло, коли на твоїх поминках баба плаче-надривається й зовсім інше — самому тужити за подругою днів суворих. Хто ж тоді сердешному млинці пекти буде?

ОСОБЛИВИЙ ДЕНЬ

Серед численних свят, вихідних та недільних днів у нашому кутку найбільше шанується понеділок. То для мешканців Бродниці особливий день. Надто йому поклоняється чоловіча рать. Бо ж у суботу під вечір, святу неділеньку зустрічаючи, а наступного дня зранечку й до самої гупої ночі з того приводу празникуючи, великої втоми зазнають наші мужі. Напруження таке ще й до стресу якого може призвести. Отож мусово для душі розраду дати. Задля цього й існує кожен перший понеділок на тижні.

Очі пролупивши та розсолу якого скоштувавши, хапають до рук робочий інвентар і надаються хлопці ближче до центру. Кому в ліс, кому на поле тра', а мимо корчми пройти гріх. Тож вам не просто торговельний заклад — справжня лечебниця. Ще тільки свячена водиця по стіночках склянки збігає, а воно вже й температура тіла в норму приходить. Від одного погляду на той процес клята лихоманка відступає. Отож стікаються парубки та мужі жонаті з усіх кутків у понеділок чи й не з досвітку до сього

спасенного місця. Нетерпляче тупцяють на асфальті, господиню закладу виглядають. Заодно й діляться враженнями від вчорашніх святкувань: хто, де, з ким, скільки і до котрої пори. А ось і корчмарка. Благовійно потирають руки, облизують пересохлі від спраги нужденної губи. Не штовхаються. Кожен поняття своє має. В порядку черги найбільш страждущих вперед пропускають. Нарешті й причастилися. Пора й за діло яке братися. Хоча такого дня ой і не лежить ні до яких справ душа! Але повинність відбутися тра'. У понеділок оті труди на довго не затягуються. За кілька годин територія прилегла до корчми позначається особливим велелюддям. Уздовж всього Лісникового плоту виснуть лійці від конячої упряжі, під осокорами валяються кинуті напризволяще ровери, під вікнами корчми туляться скутери й моциклети, уособлено пишаються край асфальту "Жигулі" і "Таврії". Хтось уже куняє на лаві, вколисаний вітами столітніх дерев, когось уже попід руки несуть і вкладають на віз з пахучою сіянкою. Слабаки! Достойно й погуляти не вміють! Зараз справжнє парубоцтво покаже клас. І за мить уже доквілля озивається переливами гармоні бутівського приймака Грицька.

*Цвіте-цвіте черемшина,
Ягідок не має,
А хто в приймах не бував,
Той горя не знає.*

Співають всі, не лише ті, кому Господь послав приймацьку долю. Бо ж душа мужська сьогодні раює. Бо ж день такий, ну, дійсно — особливий! На отой концерт вже збігаються з ближніх хат баби.

— А що за свято нині таке? — перепитує котрась у Гриця, що мов дівку тисне до грудей улюблений інструмент.

— А ви хіба не знаєте? — скалить зуби гармоніст. — Понеділок сьогодні, бабоньки. Понеділок!

МИСЛИВСЬКА НЕВДАЧА

Ще однією характерною ознакою нашого совиного поселення є те, що воно село мисливське. Кожен один тут все життя за удачею полює. Ну а тих, хто з рушницею за плечем на качку чи якого сіроманця у відповідний сезон вибирається, теж не бракує. Затятих мисливців в селі кілька десятків набереться. Оці хлопці усі старосвітські традиції поважають. Полювання для них пропустити — не що інше, як день задарма прожити. Се поважане товариство має на своєму рахунку чимало всіляких потішних, а часом і не вельми, пригод. На якомусь етапі моїх невдалих пошуків у голову прийшла ідея поспитатись правди у мисливської братії. Все-таки лісом чолов'яги блукають навіть більше, ніж асфальтом. Й через усілякі кладки та канали не раз вбрід прошкували. Хто-хто, а мисливці щось про ту совину історію повинні знати. Аби далеко не ходити, подалась до сусіди Антоновича. Досвід у полюванні має великий, чи не від народження

коцюбу, що пахає, за плечима носить. А допитливий до всього — страх який! Ну й ще одна характерна ознака сього істинного мисливця — любов до жартів. Хлібом чоловіка не годуй, дай яку оповідку розповісти чи свіженьким анекдотом причаститись.

— Ги-ги! — закинув голову доверху сусіда, зачувши про мій конфуз у совиному ділі. — Хіба вдень такими пошуками займаються? Про сову дослідження ведеш, то й шукай її сліди серед ночі. За білого дня то марна справа.

Проковтнувши оті кпини, все ж не полишаю надію хоч щось довідатись із вуст мисливця.

— Отак балакаєш, ніби сам на полюванні ніколи облизня не впіймав. — закидаю обережно своєму співрозмовнику.

— Було й таке, що без здобичі додому повертались, а було, що й страху на півжиття набрались, — зізнається чесно чоловік. — І смішно, й грішно оте тепер пригадувати. Було то все насправді. В тій історії ні грама видумки, й ніяких мисливських небилиць. На чому завгодно готовий заприсягтися, — взявся за свою оповідку Антонович.

— Ну, сьогодні бабахнемо! — потирав ще зранку свої руки в передчутті вдалого полювання кожен поважуючий себе мисливець в селі. — Перша субота серпня — відкриття пернатого сезону. Повоюємо, значить, — ковтали завчасу слинку, вимальовуючи в уяві делікатеси польового сабанту. Й закинувши усі господарські клопоти (один раз живемо!), кожен брався пакувати речовий мішок. Діставали з схоронків хто хлібнячок, а хто й "Столичну", витягали з діжок пожовтіле сальце. Під горілочку та хрумкий огірочок воно

буде в самий раз. Допоки ту качку підстрелиш та обпатраєш, то можна й слиною зійти. А сальце в таких умовах — сама що не є швидка допомога. Чи й не вперше за всеньке літечко прошкували до грядок за хлівами, щоб кріпчику зелененького там віднайти та цибульки намацати. Ех, до юшки мисливської така приправа вельми вдалою буде. Допоки провіант пакували, по невидимих радіотелефонах один одному місце збору передавали. Його змінити ну ніяк не можна: під Зеленим Дубом. Той красень від часу вже напівсухим стоїть, а в байках народних він однак — Зелений.

Близько шостої вечора, ловлячи на ходу застереження дружин своїх вірних: "Дивись, не наберись як минулого разу!", — хлопці вже поспішали до зазначеного пункту загальної зустрічі. Час відкриття відсалютували голосною кавалькадою пострілів. Затяте "бабах!" мало що не повиносило віконні шибки в крайніх хатах Старого Села. Отож пробні вистріли зроблені, треба й освятити таке діло. Причащались раз, і вдруге, і втретє, а там уже й з рахунку збились. Аби дарма по плавнях не шугати в пошуках наляканих канонадою качок, взялись мисливці, хто ще здужав, прицільний вогонь по мішенях вести. Вцілили кілька разів у спорожнілі пляшки, зрешетили чийсь казанок, ще й з капелюха дядька Миколи друшляк зробили. Славно постріляли, що й казати! Хто вельми слабкий духом виявився, десь опівночі по-пластунськи став до села діставатись.

— Спозорили наше совине поріддя, — поважно мовив той таки дядько Микола. — Викреслити їх зі списку нашого мисливського за недостойну поведінку. Для справжньої сови

пора охоти — глупа ніч. А вони додому, в теплу постіль, до своїх молодиць подались. Непорядок!

—Промова достойна справжнього мужа, а не якогось там підкаблучника. Поважаю! — підніс на те дядькові чергові сто грам малий Туручок. — Випиймо, щоб наші діти грому не боялися.

Навернувши їй собі порцію за кумпанію з дядьком Миколою, молодий мисливець налапав на сучку своє бойове знаряддя їй таки подався полохати качок. Піддохчені приятелем до сього благочестивого діла, піднялись на непевні ноги їй ще кілька полювальників. Бабахало їй ляскало по заплавах до самого досвітку. Уже жінки їй корови подоїли, уже їй на пашу худобу вигнали, а благовірні, поважно спотикаючись, лише хат дістаються.

—Маю право! — стукає кожен себе в груди, вислуховуючи повчальні, встидаючі тиради жіноцтва.

Довго їй не провелося, коли це мчить селом зі свого хутірця Пилип Іванович.

—Ой, люди, біда! Там у мене за городом чоловік з простреленим лобом лежить. Руки в різні боки, кров збігає, а він тільки хропе. Я їй не розпізнав добре. Але, здається, Йванковий синовець то буде.

Що тут почалося! Баби в рев: "Загубили, п'яні іроди". Хрестяться, моляться, шум-гам учинили. Мисливське товариство, хто як здужає, на місце події дістається. Уже їй сільську медичку мотоциклом до постраждалого помчали. А вслід за ними підвода з родичами понеслась. А за ними хлопчачки на ровериках полетіли.

—М-да! Ситуація! — резюмують знавці юриспруденції по селі. — Когось посадять. Скоро стане ясно й кого.

А тим часом уже й дядько Микола до Пилипового обійстя дістався. Якраз навпроти городу тіло убієнного лежить.

— Свят-свят! — осинив себе знаменням хресним старий мисливець. Ближче підійшов, пригледівся. Хропе чолов'яга. На лобі кров, то правда, але ж рани від пострілу нема. Кілька комарів роздушених прилипло. А вже тут як тут ціла сільська делегація. Оточили колом згубу. Тільки взялися пульс щупати, а полювальник глип очима: люди розгублено зиркають на нього, хтось сльози витирає. Пристукнув ще одного комарика на лобі, посміхнувся криво й сконфужено мовив: "Невдача спіткала. Не дотягнув трохи додому".

ПРО ЧОЛОВІЧУ ВІРНІСТЬ

Звістка про те, що я веду пошуки початку совиної історії, миттю облетіла Бродницю. Чимало знайшлося і охитників допомогти в цьому ділі. До уваги бралась кожна чутка, кожен споминок. Були й неочікувані пропозиції. Перестріла якось мене Женька Яшина. Що вже за молодиця, скажу вам, — вогонь, перчик чілі! За те, за се стали балакати. Похвалила Євгенія злегка мою писанину, а далі таку мову повела:

—Що то ти з тою совою на кладці заходилася? Піди та й знайди, коли то було. Он краще напиши, як сови лебедя сватали.

Від почутого я мало й не сіла. Оце так новина!

— Які сови, якого лебедя? — перепитую ошелешено.

— Які-які? Наші, бродницькі сови.

— А лебедя якого? — ще не можу втямити.

— Мого лебедя. Чи ти забула, що Яшку Лебедем прозивають? — сіє сміхом Женька. — Вербовка до чого хочеш доведе. Навіть тесть за зятя у свати піде.

Дядько Штолік був поважаний у селі чоловік. А що вже роботящий! Ото зберуться чоловіки на Сибір їхати: хто за бригадира буде? Штолік! Він людина совісна — йому й карти в руки. Їдуть, а бригадир і зятя Яшку з собою бере. А чого не взяти мужа доччиного? Хай поїде, копійку заробить. Знов таки — підтримка для бригадира у всіляких питаннях. Зять супроти тестя не піде, бо то, щитай, одна кров. Поїхали й цього разу. Потрапили в чималеньке колгоспне господарство. Роботи по самісіньку зав'язку. Та й начальство нормальне. З усього видно — зароблять хлопці. Стали трудитися. Тиждень промайнув, а вже й підлога в свинарнику покладена. Другий сплив, а хлопці вже дах взялися перекривати. Працюють, аж гай шумить. Все ніби гаразд. Одна заковика: харчі домашні скінчилися. А без сала та богука вже якось воно й не те. Знову ж таки до вечері кортить і сто грам на душу прийняти. А нема. Й халтурки збоку не наклеюється. Піст, значить, у хлопців почався. Не запланований, не передбачений. Стали метикувати, що ж то його робити?

Місцеві молодички на западенців оком й вельми накидали. Але хлопці воліли соблюдати своїм жонам вірність.

Воно може б так і протрималося до кінця тієї вербовки, якби не той вимушений піст. Пролетів ще один тиждень і заробітчани геть розклеїлись.

—Що хлопці духом впали? — тривожиться дядько Штолік. — Не за горами окончаніє роботи. Потерпіть ще трохи.

—Так не терпиться, Федю, — резюмує Сьомка.

—А що ви пропонуєте? — допитується бригадир.

—Може, в свати підемо? Он Клавка очей з Яшка не зводить.

—Спробувать штолі? — прорік своє улюблене слівце бригадир. — Так і бути, збирайся, зятю, підемо за тебе у свати.

Прізвище в обох неборак було однакове. Яшко Штоліка звав татом, тож місцевий люд мав їх за батька з сином. Свати то й свати. Яшко перечити не став. Умився, причесався. Хтось з хлопців скокнув у сільмаг, купив дві буханки хліба й за півгодини кумпанія рушила у свати.

Клавка була дівка підстаркувата. Надії на сільських кавалерів уже не покладала. А тут Бог заробітчани послав. Яшко їй ще від приїзду впав в око. Але й гадки не мала, що поліщук сватів до неї зашле. Тож від неочікуваного щастя мало не мліла. Притягла на стіл все, що в погребі стояло. Горілки й наливки не пошкодувала. Прийняла сватів по вищому розряду, а наостанку ще й традиції не порушила: перев'язала всіх рушниками. Вволю нагостювавшись, заробітчани подались у гуртожиток, полишивши засватану пару наодинці. А за днів три й розрахунок хлопцям прийшов. Стали в дорогу збиратись. Яшко місця собі не знаходить.

—Ти чого ото сам як не свій? — запитує тесть у зятя.

—Та боюсь, аби Клавка не прочула, що ми від'їжджаємо, бо буде клопоту.

—Може якось пронесе, — заспокоює небораку Штолік.

—Не пронесе! — гукає від вікна Сьомка. — Клавка з чемоданами до гуртожитку сунеться...

Ота поїздка запам'яталась заробітчанама надовго. Бо ж окрім грошей, привезли додому ще й чималі синці під очима. Руська баба в гніві вельми страшна. А обманута — ще й вдвічі.

Отака вона, чоловіча вірність. Шуснув за поріг — та й мерцій сватати іншу. Хоча: і ліс не рівний, і люди теж. Якось погожого червневого вечора до мого двору завітала найговіркіша бродницька молодиця на ймення Маничка. За дорідними плечима тітка несла перев'язаний новенький кошелек, в якому раз-по-раз щось сокотало. Улесливенько привітавшись, неждана гостя зняла з пліч живу ношу, поставила її на краєчок широкої дубової лави обабіч моїх хором і, витерши хустиною запітніле чоло, поважно вмостилась поруч.

—А куди так, тітко, чимчикуєте, чи, бува, не на базар звечора до Дубровиці налаштувались? За ніч помаленьку й доберетесь, тут недалечко, — лепечу собі безпечно, що в голову збрече, бо добре знаю прихильність Манички до всіляких жартів.

—Замолоду й до Дубровиці пішки ходила. А тепер лапи вже не несуть, — мовить тітка на повному сурйозі. — То я, Галько, до тебе... по ділу.

Й заходилась біля свого кошечка порядкувати. Відгорнула краєчок картатої опинанки, якою був обов'язаний сосновий короб. Звідти знову почулось зваблिवе сокотіння.

— Чула, Галько, в тебе курничок порожній. То я квоктуху з циплючками принесла. Одинадцять штук Ряба вивела. У мене тих курей гибель. Не скормити. Сунуться по чужих хоромах, сусідам яйця несуть. Я їм чисту пшеничку підсипаю, а вони людей яйцями забезпечують. Душа од того болить. То я, значить, найбільш походящих покрутила, а тобі квоктуху принесла. Хай буде прибилъ у твоєму хазяйстві, — й собі засокотіла куряча господиня.

— Та навіщо вам отак було клопотатись? — опираюсь для годиться.

— Не-не, Галько, то ніякий не клопот. У мене того добра хватає. То я для тебе найменувала, вже давно. — І як то частенько буває у тітки, без усяких викрутасів і підводів, відразу ж перейшла до діла. — Чула, ти там нову книжку пишеш, всякі історії наші сільські збираєш, то мо' в тебе місце зосталось, щоб і про мене написати. Ти не думай, я даремно не хочу. Маю літровчик меду та ще десятків три яєць принесу. Там у мене і курячих, і качиних повна комірка. Бо ж я так подумала: вийде книжка, про всіх читатимуть, а про Маничку й слова не буде — воно й обідно якось. Чи я людей гірша, чи про мене написати нема що? — сипала тітка безугавно словами.

Від такої пропозиції я отетеріла. Й не тому, що вельми кортіло звідати смак обіцяного меду чи ганяти подвір'ям всюдисущий курячий виводок. Чи й не вперше за весь час моїх пошуків історія сама просилась на папір.

—То ж я не проти, — пробую впинити емоції невгамовної гості. — А про що, тітко, писати будемо?

—А я знаю? — губиться попервах від того питання Маничка. — Я думала, ти сама знаєш про що.

Та забачивши моє пісне лице, відразу ж спохвачується.

—А давай про мого Борисовича.

—Так про вас чи про вашого Борисовича? — перепитую для годиться.

—І про мене, і про його, а понад усе про те, яким вірним він оказався. Думала, підловлю чоловіка на гарячому, провчу окаянного. А воно, бач, не вийшло. Кажуть, що п'яний — дурний. А воно зовсім не так, — торохтить безугавно тітка, маюючи в усіх подробицях події кількарічної давності. Дослухаюся до тієї оповідки й ніби на екрані бачу оту колоритну картину.

Борисович, як поважно величає його не лише жона, а й вся Бродниця, п'є рідко, але надто мітко. Бо ж роботи у чоловіка й за три житки не переробити. Орати, волочити, сіяти, садити, розгонити, труїти, сапати, копати, косити, вернути, гребти, складати, молотити, зсипати, возити, закидати, топтати, скидати, подавати, вигнати, прогнати, відпасти, загнати, настелити, викидати, вивезти, розбити, заорати, спилати, порізати, порубати, поскладати, принести, затопити, наварити, розлити. І отак без кінця і краю. Запівніч лягає, о четвертій годині вже на ногах. То коли ж воно є пити? Але, як по-правді, то іноді буває. Отак і того разу. Знайшлись причина і час. Добряче набрався наш приятель. Якраз тієї кондиції дійшов, щоб вечір всякі відправи

відправляти. Бо як нап'ється сей чоловік — береться службу служити, що той піп у церкві. Поклони до самої землі б'є, хреститься-молиться — без краю. Певне, аж на небесах оте все чути. Одправив, значить, Борисович службу й помостився на кухні спати. Впав на ліжечку в коцюбах й задає хропака, аж гай шумить. Маничка, допоки він одправи одправляв, по подвір'ї сюди-туди снувала. Бо ж така в тітки вдача: не змовчить, слово своє доточить, то й по ребрах дістати за це може. Правда, здебільшого таке на словах буває. Кулаки в цьому сімействі рідко в хід пускаються. Підождала, поки Миколай вляжеться, отоді вже й до хати зайшла. Щоб його не будити, світла не палила, тихенько скраєчку помостилася. Лежить нищечком, боїться й поворухнутись, бо як прокинеться чоловік — біди не оберешся. А тут руки-ноги позатікали: так і кортить на другий бік перекинутися. Терпить сердешна, сопе тихенько і терпить, а далі той терпець таки вривається. Починає помаленьку ворухитися, з боку на бік перевертатися. Аж тут чоловікова рука лап-лап небогу по лобі:

— Кто здесь? — Борисович замолоду багато світу стинув, по Єнісеях катався, то ще й тепер частенько поруськи закидає. Принишкла дружинонька, звуку не подає. А він знов так грізно:

— Кто здесь, спрашиваю?

До слова сказати, тітка Маничка велика охитниця до всіляких жартів. Особливо, як попаде на весільну гостину та опиниться в центрі уваги, то вже такими перлами сипле — боки у людей від сміху лопають. Нині хоч і не весілля, та

пожартувати вельми закортіло. Тим паче, що Борисович ніби й не при пам'яті, вже ні хати, ні дружини не впізнає. Отож візьми та й брякни йому у відповідь:

— То я — Ніна, сестра Манички.

— Ніна? — дивується чоловік. — А ти чому здесь?

— То мене п'яний Антін з хати вигнав, на вулиці холодно, осінь вже. То я до вас зайшла. Бачу, біля тебе місце свободне, то й прилягла. Втомилася за день. Спати хочеться — спасу нема, — одказує Маничка на те.

— А Марія где? — допитується настирливо Борисович.

— А я знаю, де та твоя Марія ходить. Спи вже і я біля тебе буду.

Борисович неспокійно зайорзав по постелі, знов рукою жінчиного лоба обмацав.

— Ніна, то точно ти?

— Я, Коля, я, — тулиться Маничка ближче до чоловіка.

— Ніна, то неправильно, — одсмикається він од неї. — Що скаже Антон? Как я йому завтра в глаза посмотрю?

Після тих слів Борисович аж вкляк біля стіни. Лежить по стійці "Смірно!", не ворухиться.

— А що тут такого? Я біля тебе полежу тихенько і все. На ранок до хати піду. Антон нічого й не знатиме, — знов підсмикається Маничка до чоловіка. — Спи, Коля, пізно вже.

Затих Борисович. Лежить мовчки, сопе. Затим знов озивається.

— Ніна, неправильно то все. Давай уходи, бо я своїй Марії верний і Антон мені швагро. Уходи, Ніна, Христом Богом прошу. Бо я за себе не ручаюсь. Не подивлюсь, що

сестра Марії, ще й вдарити можу, бо ти мене на гріх толкаєш.

Отут вже й Маничка не втрималася. Вихором до дверей метнулася, налапала чимдуж вмикач, запалила світло.

— Ах ти охляпнику, — взяла руки в боки. — То вже до такої кондиції нажерся, що навіть по голосу жінку не впізнаєш?

— Марія?! — Борисович вмить отверезив, а затим одразу набрав войовничого виду: — Марія! То ти мене на гріх піднущала? Чи може тут і справді Ніна була?

— Пити менше треба, — взялася дружина наставляти свого благовірного на путь істини, тримаючись на всяк випадок порогу.

Борисович підхопився з місця, спустив на підлогу ноги. Ой, що зараз буде! Ще мить і знов почне правити розвод по-італьянськи. От як злий чоловік на свою Маничку, то одразу починає оте кіно на свій лад показувати. Куди тому Мастрояні! Уже й не знає дружинонька, чи одразу на вулиці порятунку собі шукати, чи дочекатися, що далі буде. А чоловік брови насупив, пальцем пригрозив й так серйозно каже:

— На сей раз, Марія, я тебе прощаю. Но в будучем за такі шутки буду карати.

Поваракузивши ще з півгодини, побивши кілька раз поклони, щоб більш ніщо його не піднущало, Борисович таки вдарився в сон. А на ранок, хильнувши з похмілля сто грам, почвалав через стругу до Антона. Поздоровкався з швагром. Завели мову про погоду, про останні новини, засмалили по

цигарочці й не змовляючись рушили до корчми, поправляти після вчорашнього здоров'я. Вже по дорозі Борисович смикнув Михайловича за рукав.

— Антон, я должен тобі сказати. Може Ніна з Марією стануть щось тобі на мене наговоривати — не верь тому. Я, Антон, ні в чом перед тобою не віноват. Запомні то крепко.

Михайлович поглянув уважно на швагра. Бо ж з почутого не зрозумів ні бельмеса, проте поважно прорік:

— А ну їх, тих баб. Не знаю про що ти, але мужик мужика поймає з півслова. Тримаймося, швагро, купи — не пропадемо.

Отак і ця совина історія добігла до кінця. І в ній жодного натяку про далекі пригоди наших пращурів. То ж з видимих причин мною поволеньки опанувала повна безнадія, в результаті якої настала творча криза. Період бездіяльності затягнувся на довгенько. Ціле літечко отак поминулось — ні рядка написаного, ні дослідження ніякого не проведено. Клята криза аж знущалася з мого письменницького ества. Та ще на додачу черговий конфуз пережила. У Зарічному на ринку на приятеля давнього наштовхнулася. Стоїть мій Іванко, зуби скалить. Очі так хитро примружив і ніби обухом по голові: "Розкажи-но, Сергіївно, як там бродничани сову через кладку переводили?". А мені як хто ківш окропу на голову вилив. Де й поділись гарні манери, витримка та такт. Вхопила Іванка за лацкани новенького піджачка, й не тямлячи себе, вчиняю допит з пристрастям: "Що, що тобі відомо з цього приводу?". Приятель, певне, вже й не радий, що зачепив мене. "Угамуйся, навіжена! Пошуткував я! Чи

вперше вам, бродничанам, таке запитання чути? Сто літ над вами жартують, а тебе аж сьогодні від того обіда взяла". "Та яка обіда? — зітхаю, повна розчарування. — Я думала, ти й справді щось чув чи знаєш про ту сову на кладці. А то виходить одне кепкування". Махнула знічев'я рукою й попленталась собі далі, не зважаючи на розгублене лице Іванове. Ото заковика! Усе марно! Повне фіаско! Від того накручування ледве в депресію не впала. І хто його знає, що б воно було, якби не зустріла якомсь Любку. Оту саму подружку дитинства, заради помсти котрій я й намислила письменницею стати.

—Що ти завчасу в паніку впадаєш? — завела Любка, зачувши про глухий кут моїх пошуків. — Не так легко віднайти свідків того, що діялось казна коли. Але неможливого не буває. Якщо вже поставила собі ціль — мусиш іти до кінця. Згадай девіз нашого піонерського дитинства: "Кто ищет — тот всегда найдет!". А поки що напиши про те, як мій кум Василь на курорт їздив.

Пораділа й цьому. Бо, як там у приказці мовиться? — На безриб'ї і рак риба. Що ж, напишемо й про Любчиного кума.

УДОВЕЦЬ

Щось останнім часом у Василя зі здоров'ям негаразд. У правому боку так штрикає, так штрикає — спасу нема. От як ще сидить, за діло не береться, то терпіти можна. А вже як косу в руки візьме, чи дрова заходиться цюкати — то хоч

криком кричи. Піт з лоба аж дзюркоче, сорочку — хоч викручуї. Маруся на оті чоловікові муки вже дивитися не може. Він сидить в кріслі, подих переводить, а вона, сердешна, свої мокрі від сліз очі витирає. Вже й до докторів звертались, а ті знай своє правлять: зайва вага. Так хіба ж один Василь з черевцем ходить? Таких мужиків у нас багацько. У неділю біля корчми повиставляють свої животи проти сонця й далі пиво булькають. Як чоловікові вельми хочеться тим напитком посмакувати, то чого собі в тім відмовляти? Яка тепер житка? Люди, що ті мухи. То хіба за вік свій на кухоль пива не заробив? Та то так, до слова. Сидить, значить, Василь в кріселку модньому, подих від болю та втоми переводить.

—От що, — мовить, схлипуючи, Маруся. — Я в райцентрі вчора як була, в Чорнобильський відділ забігала. У Бердянськ путівки є. Кажуть, там вода мінеральна добра. Тра' тобі, чоловіче, туди поїхати. Люди себе глядять, не дивляться на роботу, сюд-туд та й їдуть на курорти. Їдь, оформляй документи та будемо чемодана збирати.

—Так косовиця ж, тряся її матері, — ніби віднікується від такої звабної пропозиції Василь.

—То й що? Хто тепер вручну косить? Заплатив гроші за косілку й усі тобі клопоти. Мені твоє здоров'я важніше, — знов витирає Маруся гіркі сльози.

А за тиждень Василь вже походжав курортним містечком й почувався таким щасливим, що мо' й зроду таким не був. Тільки й знав, що на день разів тричі примовляв від задоволення: "Живуть же люди". Десь по половині свого

санаторного лікування в столовій, за сусіднім столиком уздрів Василь вельми файну молодицю. Раз кинув у той бік погляд, другий раз. Бачить, сусідочка й собі на нього оком накидає. А що ж, Василь з виду мужчина пристойний, акуратний. Щодня шкарпетки міняє, чисту сорочку вдягає. Його Маруся за спільні сімейні роки привчила до порядку, бо й сама зроду нечепурою не була.

А на вечір Василь уже прогулювався по алейці, підтримуючи під лікоть Наталку. Була та дама родом зі столиці, проте вельми проста у спілкуванні. Найперше, що зацікавило жінку у Василеві — його сімейний статус. Отак прямо й запитала.

—Ви одружені?

Аби не псувати гарного вечора та справити на супутницю якнайкраще враження, Василь візьми та й бовкни:

—Удовець я.

Наталка моментально стисла своєю рукою Василеву долоню й до кінця путівки ні на крок від себе мужчинку вже не відпускала.

Момент прощання дався обом тяжко. Василь подумки виклинав себе за необачність, яка наміцно прив'язала до нього самотню столичну жінку. А Наталчине серце дощенту ранило курортне кохання.

—Ми ще зустрінемося? — заглядала Василеві в очі. — Може приїдеш при нагоді в Київ?

—Приїду, — бубнів собі під ніс Василь.

—А може я до тебе на Полісся навідаюся? — прикладала молодиця хустинку до вологих очей.

—Навідайся, — так само бубнів Василь, нетерпляче очікуючи відправки маршрутки.

—Прощай, — залебеділа до нього Наталка.

—Прощай, — приклався носом до її щоки й птахом шугнув на своє сидіння.

Вдома Василь безугавно повідував Марусі про своє вдале лікування й тішився з того, що у нього вистачило клепки дати Наталці невірний номер телефону: замість останньої дев'ятки п'ятірку написав та й по тому. А Маруся була на сьомому небі від щастя: так добре пролікувався чоловік, ніяких тобі вже кольок в боку, ніякої задишки. Що то значить — курорт!

Провелось так місяців зо два. Якраз встигли за погоди й картопельку скопати. А наступного після тих докопок дня прикрість велика трапилась: Маруся на сходинці в льох спіткнулась, хотіла рукою притриматись, а воно так невдало вийшло — тріщина. Метнулась в лікарню, гіпс наклали. Повернулась додому, прилягла перепочити, а Василь взявся біля того клятого льоха картоплю перебирати. Аж тут чує хтось хвірткою брязкає. Повернув голову і вкляк на місці. Жде, що ось-ось небо впаде йому на голову. А по стежиночці вже йде, посмішкою виграє Наталка.

—Думаю, чи туди я втрапила, чи ні, — цмокає отетерілого Василя в щоку, — аж бачу, що туди. Певне, й не чекав мене? — сипле кївська гостя словами. — А я пробувала зателефонувати, та все безуспішно, мабуть, тоді в поспіху номер невірно записав ти, Васю. Думала, може приїдеш. А тоді докумекала, що в селі в таку пору роботи непочатий край. Це нам, городянам, легко в

подорож пускатися. А самотньому чоловікові на кого господарство покинути? От я й вирішила тебе відвідати. Тут гостинчиків всяких навезла: пиріжків, котлеток. А це тортик "Київський" до чаю. — Наталка за своєю тирадою ніяк не давала Василеві отямитись. — Бери, Василю, пакунки, бо в мене вже руки відвалюються.

Допоки Василь гарячково шукав вихід із цієї непередбачуваної ситуації, на порозі з'явилась Маруся.

— Добридень вам! — першою кинула вітання Наталка.

— Добрий день, — у відповідь Маруся. — Що то за гості у нас такі незнайомі?

— Та чого ж незнайомі, Василь мене добре знає, — почала була весело Наталка. А там далі, видно, якась догадка осінила жінку. Бо враз зблідла. — А ви хто будете? — запитала розгублено у Марусі.

— Я — господиня цього дому, жінка Василева.

— А хіба ви не... — осіклася гостя. Зиркнула безпомічно на Василя, далі на Марусю.

— Ну, ви тут побесідуйте, а мені тра' до кума, я миттю, — оті слова Василь уже біля воріт пролепетав.

— То ви до нас в гості? — Маруся мала гарне почуття гумору й дуже виважений характер.

— В гості, — пробелькотіла Наталка.

— То заходьте в дім. Бачте, рука в мене в гіпсі, Василь ділом зайнятий, то ви вже самі клунки заносьте. Та не соромтесь.

— Та що вже тепер соромитись, — похнюпила носа Наталка й заспішила за господинею в дім.

Василь до вечора просидів у кума на задвірках, повідуючи тому про свою okazію. А далі — хоч не хочеш, а мусиш іти хазяйство доглядати, у Марусі ж гіпс. Прочинив тихенько хатні двері. А з кухні чути — спів лунає. Став на порозі. Перед очима картина враз вималювалася. Сидять за столом Наталка з Марусею, довкола наїдки, напитки, сидять і виводять у два голоси:

*Цвіте терен, цвіте терен,
А цвіт опадає.
Хто в любові не знається,
Той горя не знає.*

— Васю, — глипнула Маруся очима на благовірного, — кабанчикові не забудь дати. Й корову поцвіркай. Загнати в хлів загнала, а доїти ніяк. На лікарняному я, Васю.

Гостювала Наталка в їх господі цілий тиждень. Готувала їсти, прибирала в хаті. У хазяйки ж травма. А ввечері жінки надавались в гості до рідні. Василь увесь цей час був тихше трави, нижче води. З дому очей нікуди не казав, з льоха майже не вилізав. Суботнього дня всі трое подалися на зупинку: Наталка додому від'їздила.

— Тут я тобі, Наташко, грибочків сушених поклала, й білих маринованих поставила літровочку, варення чорничне і жменя сухих чорниць для лікарства, — тулила Маруся до рук нової подруги торбу. — Як заїдеш — то відразу ж передзвони.

— На Різдво чекаю в гості, — й собі засокорила Наталка. — Погуляємо по святковій столиці, до салону краси тебе відведу. Хоч раз на віку відпочинеш від цих своїх

сільських клопотів, — гомоніла безугавно до Марусі. Вбік Василя навіть і не поглядала.

А ось і маршрутка. Жінки розцілувались на прощання, кожна витерла в куточку очей сльозину. Василь стояв збоку ні в сих ні в тих, м'яв у руках картуза, якого зняв з голови при появі маршрутки. До нього Наталка не зронила жодного слова. Отак мовчки і поїхала, начебто не знала й не відала цього чоловіка ніколи. А коли маршрутка зникла за рогом вулиці, Маруся чіпко вхопилася за руку Василя, спопелила поглядом і суворо мовила:

— Ну що, кобеляко, йдемо додому та нарешті поговоримо, як при живій жінці ти вдівцем став.

Уже й терен перецвів, і Василь з Марусею порозумілися, а у моїх пошуках одна безпросвітна година.

— Людино, угамуйся та не забивай собі голови тим, чого, може, насправді й не було, — узявся наставляти мене на путь істини всезнаючий дядько Федька. — Я особисто вельми сумніваюся, що колись комусь збрело в голову сову через кладку переводити. То, так би мовити, народний фольклор.

Почуте мене з пантелику не збило. Бо дядько Федька усе звик брати під сумнів.

— Фольклор теж на чомусь базується, — висуваю контраргумент на те. — Не може бути, щоб це повір'я на голому місці зародилося. Мусить бути якесь першоджерело.

— Сумніваюся, — не здається впертий дядько. — Отак може колись сову переводили, як тепер по світі Чупакабру ловлять. Не здивуюсь, як скоро і у нас через ту okazji народ страхатиметься.

Як у воду чоловік дивився.

ЧУПАКАБРА

—Чупакабру впіймали! Чупакабру впіймали! — аж захлинається малий Андрій, вигарцьовуючи на велосипеді.

—Яку Чупакабру? Де впіймали? — спиняю наїзника на ходу, а в самої від тої звістки мороз поза шкірою. Качали ляк в дитинстві, та не викачали. От і страхаюсь щоразу, як щось непевне почую.

—Оту, що в Антоновича кролів подушила. Впіймали й тепер в зоопарк віддадуть, а ми поїдемо класом на екскурсію, щоб там її подивитися.

—Хто ж її впіймав й де вона тепер? — веду зятято свій допит, а серце тим часом холодом проймає.

—Про те не знаю, але точно впіймали, бо на селі всі про те балакають, — тараторить безугавно хлопець і вже знову, мов той вихор, несеться асфальтом і викрикує щосили: — Чупакабру впіймали!

Он воно що! Чупакабра, значить, у нас об'явилась. А то все голову ламали: хто ж то так над Антоновичем позбиткувався? Що за звір такий клятий гупої ночі вісімнадцять кроликів передушив? Не одного, не два тварюка закатувала, а цілу дюжину. Чиїх лап справа? Чи собака який знавіснілий отаку шкоду господарю заподіяв? Чи лисиця скажена в село забрела? Загадку розгадали завдяки телевізору: по світі ходить Чупакабра. Там гусей передушила, там кроликів зі світу звела. Ото й до Бродниці значить добралася. У кого б то деталі дізнатись? Бо ж знову всю ніч від переляку оком не стикну.

Біля сільського магазину жіночки поміж собою гомонять.

— Ой, що то діятиса?! Невідома скотина світом ходити, а її ніхто не могли ввіймати. Сьогодні вже й по козляки боятиса вийти. Бо цапне тебе і біда бути, — сплескує руками баба Маня, найунікальніша за своєю говіркою в селі людина. В її лексиконі нема жодного слова з буквою р та твердою л. З дитинства не вміє їх вимовляти, то й обминає ті слова, де вони стрічаються. Й робить це настільки професійно й швидко, що бабцю можна спокійнісінько на який міжнародний конкурс відправляти: рівних в такій говірці Мані не знайдеться. А за словничок-жартівничок, яким жінка весь свій вік користується, теж впору премію давати. Там такі перлини зустрічаються! Кожному каверзному слову баба заміну підходящу підбрала й весь свій вік все оте чіпко в своїй пам'яті тримає. Доюха — корова, заставне — двері, пульхачі — дріжджі, кипуча вода — окріп, Чудіновичиха — сестра, пацан — хлопець, козляки — гриби, плюшка — чорний або негр. І ще багато чого такого, що отак сходу й важко пригадати. Баба ж Маня вправно по тих мовних лабіринтах курсує й ніколи осторонь ніяких балачок не стоїть, любить з людьми погомоніти, всякі теми обговорити. Й ніяким пекельним вогнем з неї слів, у яких підступні букви зустрічаються, не витягнеш. Правда, одного разу таки прийшлося жінці від своїх правил відступитись.

Довелось їй з братами Василем та Ільком на похорон до племінниці їхати. Шлях не близький — Ростовська область. Славного міста на Дону таки дістались, а далі ще кілометрів

триста потрібно подолати, щоб до станиці Романівка потрапити. Якраз і автобус до Волгодонська підійшов, за хвилин 10 буде відправлятися. Тра' білети брати, а в чоловіків з пам'яті геть начисто вивітрилась назва станиці. Чухають лоби, пригадати не можуть. В черзі вже люди сваряться.

—Куди нам їхати? — в один голос звертаються до Мані.

—До покійника, — сходу дає одвіт сестриця.

—В яке село? — сердяться Василь з Ільком.

—До покійника, — править своє Маня.

І сміх, і біда. Мало не почубились принародно. Всім миром ледве вговорили затяту пасажирку один-єдиний раз своїми принципами поступитись та с'як-так назву станиці проказати. Отака вже колоритна постать наша баба Маня.

—А що правда, що десь у селі Чупакабру впіймали, — ї собі перепитую у жінок.

—А хто його знає, — знизують плечима молодиці. — От плетуть абищо. Людей задарма страхають. Ї баби Женьки вже нема, щоб піти як покачати.

Отож, виявляється, що всі оті балачки про Чупакабру — суцця видумка. Ніхто того монстра не бачив, ніхто не впіймав, а новина та до села з Дібрівська просочилась: уздріли дядьки на полі підозрілі сліди то ї порішили, що вони саме тій загадковій Чупакабрі належать. Погуділа довкруга про те кілька днів та ї затихла. Полегшало ї мені на душі. А тут знов гвалт: виловили таки кляту звірину у Нобельському озері. Рибалки з човна веслом прибили. На сенсацію одразу всі охочі до таких справ збіглись. Миттю здобич сфотографували, а тушку надійно сховали ї стали знаючих експертів дожидати. Ждали, ждали

та й відбій дали. Бо місцевий егер у тій Чупакабрі куницю розпізнав.

—Ну й добре! — заспокоюю сама себе, зачувши ту звістку. — А то придумують казна що, тільки народ з пуття збивають. Нема ніякої Чупакабри!

З такими думками і помостилась увечері спати. Нібито трохи й задрімала, й видіння якісь почала бачити. Коли це крізь сон чую: гуп-гуп щось за вікном, якраз в тому місці, де драбина веде на горище. Схопилась на ліжку, прислухалась. Ніби тихо. Привиділось, значить, таке уві сні. Знов помостилась. Коли за хвилину уже чую на горищі: гуп-гуп. А душа — раз-з і в п'яти. Й руки мої тремтять, ніяк на стіні вмикача найти не можу. Таки налапала, світло запалила. Походила по хаті. В усі кімнати позиркала. Тихо. От незадача. Й треба ж такому статися, що домашні мої всі в роз'їздах. Покинули мене одну на розтерзання Чупакабрі. При згадці про оте створіння ноги самі понесли до ліжка, вкрилась з головою, лежу й не дишу. А в хаті тихо-тихо. Ніщо й не шеберхне. В мене від того мурахи піхотою по шкірі марширують. Де мій телефон задівся? — думку гадаю. Тра' мерщій сусідам знак подати, хай піднімаються на порятунок моєї душі безневинної. По сих помислах чую: вікно щось щосили шарпає, от це мить, і відчинить його навстіж.

—Мамо! — волаю на всю хату й миттю кидаюсь до вмикача. Світло заливає кімнату й я встигаю за вікном уздріти якусь химерну тінь, яка тієї ж миті десь безслідно щезає. Готова й заприсягтися, що то була подоба кішки, яка вміє літати. Зуби вибивають таку шалену дріб, що її, певне,

вже чують Іванко з Галькою, сусіди з правого боку. Бо ж вікно моєї кімнати саме на їх хату поглядає. Стою в холодному поту, з місця зрушити не можу. А довкола знову висне тиша. Погляд падає на телевізор у вітальні. Роблю крок, другий в його напрямку, вмикаю той ящик на всю гучність, безсило опускаюся на диван і вже до ранку не стуляю повік.

А коли довкілля заповонило щедre сонячне проміння, взявши в охитники світлий день, героїчно ступаю на поріг й марширую довкола своїх хором, шукаючи сліду отієї бестії, що сполошила мою ніч. Першим ділом забираюся на драбину, обслідую двері на горище. Взяті на надійний засув, вони спокійно поглядають на мене. Певна річ, що цієї ночі їх не прочиняли. Опускаюся доли, шукаю бодай якісь сліди на землі. Анічогісінько такого, що привернуло б мою увагу. На вікні так само. Прошкую вздовж стіни, завертаю за вугол й вклякаю на місці. На підвіконні моєї кімнати сидить... Ні — не Чупакабра. Бо, мабуть, саме про неї в цей момент подумали ви, шановний читачу. На підвіконні сидить... сова. Саме оте банькате створіння, що впродовж всіх віків служить символом рідного села. Це ж треба! Сидить — не рухне вухата. У баньках — жовтувата помаранч, а пір'я на грудях виграє сірувато-рудуватими відтінками. Й собі стою, не рухну з місця. Недарма, видать, в гості до моєї хати, до мого вікна завітало оте пернате поріддя. Не інакше як звістку яку своєю появою мені подає. А що — вона птиця мудра, мо' як довідалась, що я стільки літ буцаюся лобом об все що можна, аби докопатися істини, як пращури мої її величність через

кладку переводили. Витріщила очі й дивлюсь не надивлюсь на оте диво! А в голові вже рояться усілякі каверзні думки й метикується хитромудрий план фіналу моїх пошуків.

СОВА НА КЛАДЦІ

— Оце так шанс! Упустити його не маю ніякого морального права, — переконую себе вже вдесьте, не зводячи гіпнотизуючого погляду з крилатої гості. — Тільки б не злякати, тільки б не злякати! — стугонить у скроні пересторога. — Спокійно, дівко, спокійно. Вгамуй свої пристрасті й тверезо прикинь, що від появи сови на своєму підвіконні ти маєш. Правильно, можливість експерименту. Усі великі відкриття, ну й незначні теж, базуються на клопітких, детальних дослідах. Отже, щоб нарешті докопатися до істини, як наші пращури сову через кладку переводили, її — цю сову — дійсно потрібно перевести через кладку. Так би мовити, в цілях слідчого експерименту. Аби потім нащадки не ламали над цим собі голови, як ото робила весь час я. Правильний висновок? Правильний. Йдемо далі по логічному ланцюжку. Сова переді мною, кладка теж знайдеться. За метрів п'ятдесят від мого двору сусіди через канаву перекинули. Але вона не годиться. Надто людне місце. Кладка якраз на асфальтівку веде. А раптом щось не так піде? Знову конфуз буде. А він у фіналі нам ні до чого. Та якщо по цій канаві метрів з п'ятсот ліворуч взяти, у славнозвісному на наших околицях Сачкові знайдеться ще

одна кладка. Отам певне місце, затишне. В таку рань має бути безлюдним. Залишається суцця дрібниця: сову ввіймати. М-да, заковика. Це зараз птиця сидить не ворухнется, бо й я вкипіла на місці, ніби в смолі розтоплений на сонці застрягла. Знову ж таки стою, образно кажучи, з великими руками. А вухата — хоч і сова, та однак — з хижих пернатих. І те, що вдень вона не бачить — ніщо інше як балачки. З іншого боку, знавці пишуть — сова людей не боїться. Якби там не було — іншого виходу в мене немає, тож про відступ і мови бути не може. Примружую свої очі, затим з усією енергією берусь відправляти гіпнотизуючі флюїди в баньки навпроти. Одержима ідеєю-фікс, не тямлячи себе, як у сповільненій зйомці, протягую вперед руки й хапаю здобич за лапи. О диво! Сова, виявляється, не має нічого проти (певне, не дарма всю ніч в мою господу ломилася). Отак, як робив колись Вітько баби Тятянушки, ховаю створіння за поли робочої спецівки, яку натягла на плечі, вибираючись з хати, й махнувши рукою на всі ранкові клопоти, мчу чимдуж до спасенної кладки.

Якби бачив хтось мене в цей момент — подумав би: навіжена. Дарма! Хай думають, мелють казна що, а я таки маю довести справу до кінця. Хіба мало літ тим пошукам присвятила? Мало собі та людям мороки завдала, доскіпуючись до правди? Так що ніяка сила в світі мене зараз, за крок від істини, зупинити не зможе. Ось і кладка. Під молодого просинню ранкового неба мерехтить в канаві ряба вода. Виставивши черевця догори дригом, лежать на жабурині прачики. Канава — вона, звісно, не широкий брід,

і одній вузенькій кладочці до тих знаменитих бродницьких беровчин далеко. Та все ж, та все ж. Переводжу щасливо подих, усміхаюсь сама до себе: нарешті, нарешті це збудеться і я отримаю відповідь на питання: як бродничани сову через кладку переводили. Утру носа всім заздрісникам, домучу нарешті свій опус і набуду слави найпершої письменниці в нашому поселенні. Воно якось і шкода, що ті пошуки до кінця добігають. Над чим тепер буду голову ламати? Хіба що шукати відомості про город Концюбов. А чом би й ні? А чом би й ні! — полонить мене бентежна думка. Час покаже. Що ж, пора за фінал братися.

Обережно дістаю з-під поли свою посестру. Якусь мить заглядаємо пильно одна одній у вічі. В голові знову рояться каверзні думки. Дивовижна річ — таїни й загадки минувшини. Вся чарівність їх саме в цій загадковості. Через те й інтерес такий до всього, що тобі невідоме, невідкрите, непізнане. З тими помислами обережно ступаю на кладку і... Ні, не лечу вниз сторчма головою. Як, певне, вже був схильний подумати читач. Не шугає з рук моїх в небо сова. Не хапайтесь, шановні, й за цю думку. Просто саме в цей момент вирішую поставити крапку в усій цій історії. Якщо стільки часу наші пращури ревно оберігали таємницю тієї вікопомної події, то чи маю право я розголосити її всьому білому світу?

15 лютого — 1 грудня 2011 року

ЗМІСТ

Як я письменницею намислила стати	6
Шабалкова порода.....	11
Сова на льоду.....	17
Митрова ступінь.....	20
Великодні діди.....	25
Баба Женька та інші	28
Василева хитрість	36
Як Іван до Пінська за пивом літав.....	38
Поросячий крос	40
Мишияш	42
Бідний щиглик.....	45
Загарбниця.....	48
Лючикова доля	53
Подарунок	57
Лейбина наука	60
Особливий день.....	68
Мисливська невдача	70
Про чоловічу вірність.....	74
Удовець.....	84
Чупакабра	91
Сова на кладці.....	96

Літературно-художнє видання

Гаврилович Галина Сергіївна

СОВА НА КЛАДЦІ

Потішні оповідки рідного села

Коректор
Олег Власюк

Верстка
Віталій Власюк

Дизайн палітурки
Любов Дацька

Підписано до друку 05.11.2012 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 5,81. Наклад 360 пр. Зам. 101.

Видавництво «Волинські обереги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi@mail15.com

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.
Надруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».